

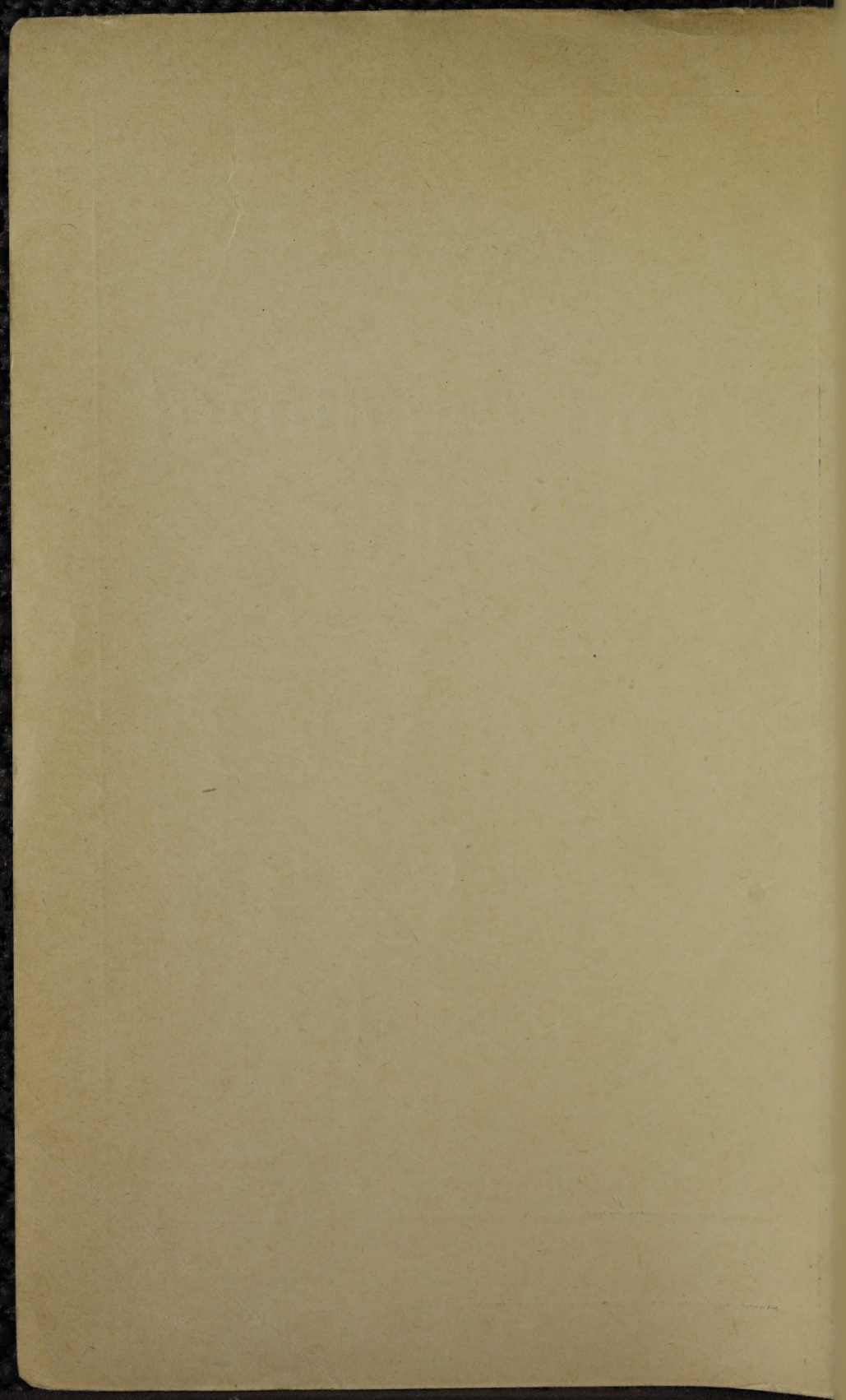
26 $\frac{27}{L970}$

Dr. K. Beldavs

Mani kandidāta gadi.

Rīgā 1935. gadā.

Apgādniecība „ERVA“ — Ģenerālkom. pie A./S Valters un Rapa.

L $\frac{2^y}{470}$

Dybl.
L
2

Dr. K. Beldavs

Mani kandidāta gadi.

Rīgā 1935. gadā.

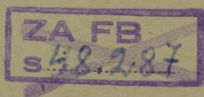
Apgādniecība „ERVA“ — Ģenerālkom. pie A./S. Valters un Rapa.

U L3
15-60

Vija Lāča Latv. PSR
VALSTS BIBLIOTĒKA

~~74 6601~~

0304035107

Akc. Sab. „Izdevējs” spiestuve,
Rīgā, Elizabetes ielā № 83/85.

Mani kandidāta gadi.

Kisingene! Tavas skaistās tāles, tavi tumšzilie meži, tavi augstie kalni, tavi cēlie dievnamī smailiem torniem, ko redzējām nesēn, kad bijām uzkāpuši augsti kalnos, — visi šie dabas un mākslas krāšņumi, ko redzēju šodien, — tie mani aicināt aicina izteikt slavu tam, kas radījis šo skaisto dabu un kas mani tik laipni vadījis līdz šim, un mani, nogurušu darbinieku, kas tā ilgojas pēc atpūtas, novadījis šai skaistā, dabas jaukumiem apveltītā pasaules stūrītī!

To, ko izjutu, gribētos izteikt šiem vārdiem:

Meld.: To mīlestības spēku . . .

Kad tavā lielā darbā ejot,
Man spēki zuda, rima prieks,
Tad, bēdu pilns pie tevis skrejot,
Tev piesaucu, mans Apžēlnieks.
Tad Tu pie rokas mani tvēri
Un atpūtai man durvis vēri.

Par to Tev' jaunā darbā teikšu,
Kad sveiks es mājās pārnākšu,
Un Tevi dzīvē slavēt steigšu,
Kad jaunus spēkus savākšu;
Lai dzīvē atspīd gaišmas stari
Kā Gaujā zaigo zvaigžņu bari!

Kā lai aizmirstu visus tos atpūtas brīžus, ko Dievs man devis pēc grūtā darba?! Toreiz, kad pašulaik taisījos stāties amatā, — toreiz pēc grūtiem pārdzīvojumiem konsistorijas pārbaudījumos, — toreiz man bija laime braukt pāri Baltijas jūrai, skatīt ziemeļu pērli, brīnumskaisto Stokholmu, kas burvīgā skaistumā paceļas terasveidīgi uz Melarezera krastiem.

Tā bija īsta atspīrga garam.

Un atkal toreiz — pēc Opekalna vētrainām cīņām, — toreiz, kad cīņu atstāju tik salauzts un sagrauzts ar lū-

zumu sirdī, ko, likās, nekādi laiki nevarēs dziedināt, — toreiz varēju atspīrgu rast Alpu kalnu milīgi-varenā dabā.

Un kad es, — lauku cilvēks, — no Pēterpils putekļainām ielām ilgojos pēc skaistās vientuļās lauku dzīves, — toreiz drikstēju doties pāri robežām uz eglainiem, pasakainiem Harca kalniem.

Gadi bija pagājuši. Biju atkal stūprā darbā noguris, kad mums ceļš atvērās uz Tirolu un mūžīgo Romu. Sveicām toreiz skaistās Italijas debesis, apbrīnojām vēsturiskās vietas, kur reiz bija risinājusies slavenās Romas vēsture.

Atkal pagāja gadi, un grūtā bēgļu mācītāja darbā, kur man nācās Maskavā vien apkalpot ap 30.000 latvju bēgļu, apciemojot pie tam arī kolonijas gar Volgas upes krastiem lejup līdz pašai Astrachanai, — kad lielā, pārmērīgi lielā darbā biju deldējis nervus un veselību, tad atkal mūs atspirdzināja skaistais ceļojums lejup pa Volgu līdz Kaspijas jūrai. Šis ceļojums bija neizsakāma atspirga nogurušam darbiniekam. Kā mātes glāsts nemierīgam bērnam.

Reiz atkal pēc grūta darba cēliena es drikstu atpūties šeit Bavārijas skaistos kalnājos.

Vai visu to lai uzskatu kā nejaušību jeb kā parādību, kas saprotama pati no sevis?

To nevaru.

Tādēļ dziļā pateicībā slavēju Dievu par visu to.

Šeit — Kisingenē, — šos vārdus uzrakstot, man prātā nāk lepna celtne, kas atrodas šepat viņpus Kisingenes skaistās upītes.

Tur savus atpūtas laikus mēdzis pavadīt Vācijas kanclers Bismarks.

Par viņu stāsta, ka viņš kādā zvaigžņotā naktī no savas pils balkona raudzījies zvaigžņājā, prātodams par to, vai tas maz iespējams, ka lielais zvaigžņu Dievs varētu interesēties gar sīku, mazu cilvēciņu likteņiem. Domājis kādu laiku un tad izsaucies: «Un tomēr! es to esmu piedzīvojis!»

Šo «tomēr» gribētos dziļi ierakstīt sirdī.

Jo lielāks ir Dievs, jo vairāk viņam rūp visu sīkākais. Šis rūpes trūkums būtu viņa mazuma pazīme.

Dievam rūp ir mats, kas no galvas krīt, ir zvirbulis, kas ir uz jumta. Tomēr! Viņam rūp arī mans sikais, mazais liktenis.

Es esmu to piedzīvojis.

Vai nē arī tu, kas tu šīs rindiņas lasi?

Šodien apņēmos aprakstīt: «Manus kandidāta gadus», jo arī tur redzama Dieva gādība un vadība.

Bet, to darot, gribu prātā paturēt nelaiķa profesora Morica von Engelhardta vārdus: «Kas bija labs manā mūžā, tas bija no Dieva. — kas bija ļauns, tas bija no manis pašā».

Kisingenē, 8. VII. 1922. g.

* * *

Šo apceri atradu savos papīros, kad biju pārbraucis mājās no Kisingenes.

Šī apcere mani ierosināja uzrakstīt, kaut arī īsā veidā, — manus kandidāta gadus.

Atceros vēl tās dienas, kur radās šis mans nodoms.

Tā bija skaista svētdienas pēcpusdiena, kur es ar savu draugu Dr. Kaķi, aktrisi Skaidrīti no Rīgas un vēl citām paziņām staigājām pa skaistiem Kisingenes kalnājiem, kas paceļas visapkārt ap pilsētu. Pa šiem pašiem kalnājiem bija reiz staigājis mans tēvs un manas māsas.

Laiks bija tik jauks, izredzes no kalnājiem tik burvīgas, ka, atpakaļ nākot, savā apgarotībā un pateicībā apņēmos rakstīt savus kandidāta piedzīvojumus. Bet te nu rodas jautājums: Kāda interese gan citiem varēja būt lasīt manus kandidāta gadus? Vai tad mani kandidāta gadi tik nozīmīgi?

Vai tad galu galā tā nebija stipra iedomība un uzpūtība stāstīt un klāstīt savus kandidāta gadu piedzīvojumus un pārdzīvojumus citiem, it kā šeit būtu meklējams kas ārkārtīgi nozīmīgs?

Te jārunā kāds skaidrs un nepārprotams vārds.

Ne tādēļ aprakstu savus kandidāta gadus, ka turu tos par tik nozīmīgiem, — ne tādēļ stāstu un klāstu savus piedzīvojumus un pārdzīvojumus, ka skaitu tos par ievēribas cienīgiem, — bet gan tādēļ to daru, lai ar savas dzīves stāstu pieietu tuvāk lasītājam, lai starp mani un

lasītāju rastos garīgs kontakts un līdz ar to man rastos iespēja pildīt savas dzīves augstāko uzdevumu: dot liecību par Dievu!

Tādēļ!

Mani stāstījumi ir tikai līdzeklis, lai panāktu kāroto mērķi.

Tie ir slaidi tilti uz tām brīnumu salām, ko sauc par Dieva valstību.

Zināms, ka manam dzīves stāstam var būt arī kultūrvēsturiska nozīme.

Labi, ja tas tā ir.

Bet no minētā liecības viedokļa saprotamas daudzas pamācības, prātojumi, vērojumi, aicinājumi, izmisums un smieklī, ainas un piemiņas iz tuviem un tāļiem laikiem, kas vienmēr no jauna pārtrauc stāsta gaitu.

Kā varenos dziedājumos no sākuma līdz beigām viņo viena pamatskaņa, valda viena dominante, — tā arī visā šai rakstā skanēs viens aicinājums — aicinājums pie Dieva.

Varbūt, ka dažam šāds aicinājums liekas lieks un nevajadzīgs.

Man šai aicinājumā un šī aicinājuma sekmīgā pildīšanā tēlojas mūsu tautas un valsts vienīgais glābiņš.

Ārējie likumi vēl necels saulītē mūsu tautu. Tie vēl nesargās tautu no bojā ejas! Tie vēl nenodrošinās tautai un valstij saules mūžu.

Saules mūžu nodrošinās mūsu tautai pilnīga atgriešanās pie Dieva un garīga atdzimšana, ko ierosina un veic Dieva gars. Ar šo rakstiņu pieiet tuvāki tautas dvēselei un saukt to pie Dieva ir mana sirsnīga vēlēšanās.

Mātes mīlestība.

Sen jau mana māte atdusas kapā. Viņa dus netālu no Krišjāņa Valdemāra kapa, — no tā vīra kapa, ko mans tēvs tik ļoti bija cienījis.

Tēvs lika celt uz mātes kapa lielu marmora krustu, un es liku tur ierakstīt tos vārdus. «Nebīsties, tici vien.»

Cik liela un dziļa ir bijusi mūsu mātes mīlestība uz mums, bērniem, to man atgādināja vēl vakarējā diena.

Vakar man atklāja kādu noslēpumu iz maniem studenta gadiem, ko es pats vēl nebiju zinājis.

Māte šo noslēpumu bija uzticējusi savai jaunākai māsaī, kuŗa vēl tagad žirgta un dzīves priecīga. Viņa no savas mātes, vecās, Rūjienas Sedvaku saimnieces, mantojusi priecīgu, stipru sentēvu ticību.

Bet nu gribu stāstīt par šo noslēpumu.

Toreiz es studēju teoloģiju Tērbatā.

Ar sirdi un dvēseli es biju atdevies savām studijām.

Gribēju prāta ceļā izdibināt patiesību, lai maksātu ko maksādams.

Šai patiesības meklēšanā nepazinu vairs nedz mēru, nedz robežu.

Nogremdējos dziļās teoloģiskās un filozofiskās grāmatās. Studēju tās — varu sacīt — nevis vien ar prātu, bet ar visu sirdi un dvēseli.

Es meklēju Pestītāju.

Prāta ceļā es meklēju atzīt, vai Jēzus ir pasaules Pestītājs vai nē.

Kāda iekšēja balss man sacīja, ka šis ir īstenais laiks, šo jautājumu izšķirt.

Vēlāk, kad jau amats ir klāt, — tad būs par vēlu.

Tad var celties dzīves traģēdija.

Ar neizsakāmām patiesības alkām biju atnācis uz augstskolu. Augstskolai bija prāta ceļā pierādīt to, ko no bērniības biju ticējis.

Patiesību, patiesību, pār visām lietām patiesību! Tāda bija mana dzīves devīze.

Pavisam biju aizmirsis, ka neviens pasaules uzskats, — lai tas būtu dievbijīgo vai bezdievīgo, — nav pierādāms. Katrs pasaules uzskats galu galā dibinās uz ticības, — sauci to vai nu par dogmatu vai par hipotezi. To nezināju. Nezināju, ka arī ateisti ir ticības cilvēki. Un ka materiālisti ir pilnīgi ticības cilvēki, — arī to nezināju. Šī ārkārtīgā patiesības meklēšana mani diendienā noveda lielās mokās, kas robežoja ar izmisumu.

Visu ap sevi aizmirzdam, es meklēju patiesību.

Draudošās briesmas, kas man draudēja, tā meklējot, pamanīja tikai viens cilvēks visā plašā pasaulē, — tā bija mana māte. Viņa noskārta, ka šī meklēšana, ka šī patiesības meklēšana diendienā līdz dziļām naktīm, varēja novest nervu sabrukumā. Nemiera dzīta, viņa bija atbraukusi Tērbatā.

Vēl atceros, ka viņa man stāstīja par tām briesmām, ko bija izcietusi uz Peipusa ezera.

Mazais kuģītis tikko nebija bojā gājis šausmīgā vētrā.

Lai nokļūtu toreiz Tērbatā, mātei bija jābrauc caur Daugavpili uz Pliskvavu un no Pliskavas pa Peipusa ezeru uz Embacha ieteku, un pa Embachu uz Tērbatu.

Tērbatā pienākusi, māte ātri vien bija apsvērusi situāciju. Viņa bija noskārtusi, ka tā uz priekšu nedrīkst vairs strādāt, ja negrib saslimt.

Lai uz kādu laiku mani atsvešinātu grāmatām, tā uzpirka studentus, kas mani lai sauktu jautrā sabiedrībā un lai neatļautu man tik ilgi gudrot pie grāmatām.

Kā latvju māte uzpērk studentus?

Vai jūs to prasāt?

Latvju dēli labi saprata latvju māti, kas raizējās par sava dēla likteni.

Bet es pagāju gaŗām grūtam nervu satricinājumam. Dievs žēlīgi bija vadījis meklētāja gaitas.

Bet vakar pirmo reizi dabūju zināt par šo mātes gudrību. Un tagad pagājuši tik daudz gadi!

Pavisam citādi klājās manam brālim Gustavam, medicīnas studentam.

Viņš bija iestidzis otrā galējībā. Bija padevies jautrai uzdzīvei. Trokšņainas naktis brālis vadīja ar sa-

viem draugiem, kuŗu pulkā izcilu vietu ieņēma dzejnieks Eduards Veidenbaums.

* * *

Aizbraucām suŗu dienās mājās.

«Gustav,» teica māte, «tu tur Tērbatā dzīvo par daudz zaļi. Tā tas vairs nedrīkst būt. Tev jāizvēlas cita studiju vieta.

Atnes Vācijas karti un uzmeklē pilsētu, kur tu gribi turpināt savas studijas. Tev vajadzīgi citi apstākļi, citi ļaudis, lai tu vari sākt no jauna. Tev jāpārvietojas.»

Brālis atnesa karti un uzlika savu pirkstu uz Jēnu. Šeit darbojās lielais dabas pētnieks Häckels, šeit reiz bij vēstures lekcijas lasījis lielais «laupītāju» dzejnieks Šillers. Brālis ļoti cienīja Šillera darbus un sevišķi viņa «Laupītājus».

«Labi, Gustav,» teica māte, «brauc turp, un viss mans krājumiņš no seniem gadiem būs tavā rīcībā. Un paps arī sūtīs pēc iespējas. Tev jātop ir labam ārstam, un tu tapsi tāds.»

Un tā brālis aizbrauca.

Drīzi viņš pārbrauca no Jēnas kā Dr. med. Vēlāk viņš turpināja savas studijas Ķījevā un Tērbatā nolika savu valsts eksāmenu. Viņš kļuva labs ārsts ar lielu praksi Rīgā.

Tas visušaismīgākais brīdis viņa dzīvē bija gan tas, kur viņš pie slimās mātes atsteidzās par vēlu un nespēja viņai vairs palīdzēt.

Savus ārsta rīkus, ko viņš no Rīgas bija paņēmis līdz, viņš iesvieda toreiz Daugavā.

Tur Jēnā brālis bija iepazinies un iedraudzējies ar vēlāko profesoru K. Balodi un Dr. Zālīti.

Arī brāļa dzīves gaitā ļoti lielā mērā iedarbojās mātes lielā mīlestība.

Taisnība: māte varēja būt arī ļoti barga pret bērniem, dažureiz arī netaisna.

Bet aiz visas šīs bardzības slēpās liela, patiesa, skaista mātes mīlestība.

Viņu pieminot, nāk prātā daiņas vārdi:

«Neviens koks tā nezied,
 «Kā zied lagzda gavēnī,
 «Neviens manis tā neraud,
 «Kā raud mana māmuliņ!

Māc. Dr. K. Beldava vecāki.

Māti guldījām Rīgas kapos. Uzlikām uz viņas kapa skaistus rožu vainagus. Bet, mājās pārnācis, brālis man teica:

«Vai zini ko: esmu doktors un studējis trijās augstskolās, bet vēl nekad neesmu sajutis savu mulķību tā, kā tagad.

Ko līdzēja mums uzlikt uz mātes kapa šos skaistos ziedus?!

Ja viņai dzīvai esot tos vairāk būtum devuši viņai pašai, tad būtum bijuši īsti doktori!»

Ak, mīlē, kamēr mīlēt spēji,
 Ak, mīlē, kamēr mīlīb' baudi,
 Tā stunda nāk, tā stunda nāk,
 Kur kapa malā stāv' un raudī.

Mans pirmais sprediķis.

Kandidāta gadus nevar labi izprast bez studentu gadiem. Kandidāta gadi dziļi sakņojas studiju laikos.

Tādēļ esmu spiests kādu laiciņu pakavēties pie saviem studenta gadiem. Šeit visuspilgtāk izceļas mans pirmais sprediķis. Savu pirmo sprediķi turēju Tērbatas augstskolas baznīcā.

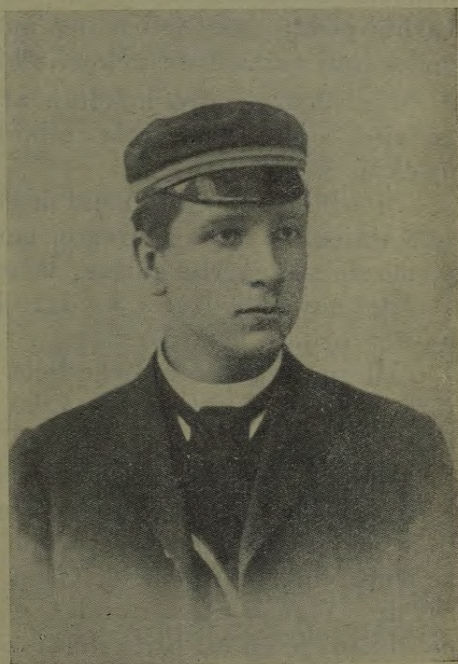
Drebēt drebēju tad, kad pirmo reizi savā mūžā apvilku mācītāja amata svārkus. Vecais, nonēsātais tālārs, kas bija nodomāts studentu lietošanai, kaŗājās pēc veca ieraduma augstskolas baznīcās ģērbkambarī.

Cik reizes man no šī laika pasnieguši šo veco evaņģeliskās baznīcas tērpu, — bet šī pirmā reize, kad ķesteris ņēma no skapja šo veco tālāru un pasniedza to man, — šī pirmā reize man allaž paliks dzīvā atmiņā.

Tālāru uzģērbjot man trīsas pārskrēja pa visiem kauliem.

Drebēju, — nezinu, kāpēc, — it kā karsonī.

Droši nezinu, kā izskaidrojams šis uzbudinājums, — bet vēl tagad nevaru un nevaru bez zināma uzbudinājuma stāties draudzes priekšā.

Māc. Dr. K. Beldavs
studiju gados.

Vai tāda ir mana īpatnējā daba, vai tā ir nervozitāte? Kas to lai zina? Domāju, ka šis uzbudinājums nekādi nav izskaidrojams ar temperāmentu un nervozitāti vien.

Domāju, ka visudziļākās saknes šim uzbudinājumam slēpjas atbildības izjūtā Dieva priekšā.

Man jamanto dvēseles Dievam. Kā es to darišu?

Lasīju kādā Zamueļa Kellera grāmatā, ka Dancigā esot kāda baznīca, kur pastāvēt šāds ieradums:

Tur ķesterim esot uzdevums, pievest mācītāju, iekams tas kancelē stājas, pie kādas gleznas, kur attēlota pēdējā tiesa mūžībā. Vēries šai gleznā, mācītājs kāpj kancelē. Nedrīkst viņš aizmirst, ka kāds no baznīcēniem varbūt pēdējo reizi ir baznīcā un šis svētrunas iespaidots aizies tieši mūžīgā tiesā, kur izšķirsies viņa liktenis.

Nedrīkst aizmirst mācītājs arī to, ka viņam par visu, ko viņš runās, būs reiz atbildē jādod mūžības tiesas priekšā...

Šī atbildības izjūta mani moca vēl tagad, kad es kancelē stājos, un šī izjūta mani mocīja sevišķi tad, kad es pirmo reizi apģērbu tālāru, lai stātos draudzes priekšā.

Bet nav noliedzams, ka dažu labu reizi temperāments un nervozitāte ņem pārsvaru.

Mieru uz kanceles var lielā mērā arī laupīt tā sajūta: tu neesi sagatavojies tā, kā tev vajadzēja sagatavoties.

Kam gan prātā nenāk pazīstamā Vācijas mācītāja Klāva Harmsa pārdzīvojums kancelē! Harms reiz nebija sagatavojies tā, kā varēja sagatavoties. Stājoties kancelē viņš lūdza Dieva Garu, lai Dieva Gars viņam palīdz. Viņš saņēma atbildi: «Nē, Klāv', šodien tev nepalīdzēšu, jo tu esi bijis sliņķis!»

Šī apziņa: es neesmu labi sagatavojies. — droši vien laupa vajadzīgo mieru un dvēseles noskaņojumu sludinātājam.

Bet es uz savu pirmo sprediķi biju labi sagatavojies. Daudz es biju pārdomājis savu tekstu 1. Tim. gr. 4, 8—16. Te nu nebija mana kļūda.

Liekas, ka tomēr pa daļai šī atbildības izjūta Dieva priekšā mani varen mocīja.

To pieminot man prātā nāk senā Kurzemes mācītāja un kandidātu tēva Hugenbergera vārds, ko viņš mēdza teikt saviem kandidātiem, kad tos laida darbā: Vai Jums, kandidāta kungs, ja svētas trīsas jūs nepārņem atārī jeb kancelē stājoties!»

Toreiz Tērbatā mums nācās runāt vācu valodā un ne jau kaut kādā. Klasiskai vajadzēja būt mūsu valodai. Vācu dzirde jau ļoti jūtīga vulgārai, prastai izteiksmei, kur nu vēl gramatikālām kļūdām! Vai tam latviešu kandidātam, kam paspruka kāds izteiciens, kas pilnam neatbilda vācu klasiskam stilam! Pēc veca paraduma katrs studentu sprediķis bija jāiesniedz cenzēšanai kādam profesoram. Manu sprediķi cenzēja prof. Dr. theol. Al. von Oettingens. Par sprediķa saturu Oettingens bija izteicies atzinīgi, Tomēr, ko tas viss līdzēja? Uzbudinājums, kuņā es turēju savu runu, man samaitāja visu runu. Atņēma man vajadzīgo mieru un līdzsvaru, neļāva man ielikl runā vajadzīgo izteiksmi un jūtas.

Nebija man iemesla neticēt tiem, kuņi vēlāk man atēloja svētrunas iespaidu ļoti negatīvā apgaismojumā.

Iespajds esot bijis tāds, ka dažas vecas vācu kundzes raudājušas ne jau nu sprediķa satura aizkustinātas, bet par sprediķotāju pašu.

Atceros vēl, ka kādas dienas vēlāk mans mīlais kom-mīlitions D., — vēlāk D. draudzes mācītājs, — stāvēdams savas pansijas durvis, — tās pašas pansijas, kur arī izauga viņa vēlākā laulātā draudzene, — man uzsauca, lai uzklaustoties jel, kā profesors esot spriedis par manu svēt-runu: Saturs esot bijis labs, bet priekšnesums atbaidošs (Ein abschreckendes Beispiel). Še man gribētos atzīmēt, ka vēlākos gados es savu mīļo amatbrāli D. esmu sveicinājis ar savu sprediķu grāmatu: «Dodies uz augš!»

Tā tad domājams, ka no tā laika tomēr drusku esmu labojies, vismaz interese par sprediķiem man palikusi neskatoties uz profesora bargo spriedumu.

Pats es nebiju ieradies tai lekcijā, kur profesors apsprieda manu svētrunu, — laikam nojauzdams kaut ko nelabu.

Dzirdējis studentus runājam par profesora negatīvo kritiku, aizgāju pie prof. Dr. Höršelmaņa mājās, lai tur personīgi noklausītos savas svētrunas kritiku.

Profesors man jautāja, ar ko nodarbojoties mani vecāki?

Es atbildēju, ka mani vecāki ir kroņa muižas arendātorī Kurzemē.

«Tad neņemiet ļaunā, studenta kungs,» viņš man atbildēja, «ka dodu Jums padomu: topat arī Jūs muižas arendātors, jo noteikti es Jums to varu sacīt, ka Jums nekad neizdosies saprotami izteikt savas domas draudzēi.»

Salauzts un sagrauzts atstāju profesora dzīvokli.

To man bija teicis tas profesors, kuŗa uzdevums bija novērtēt mūsu runāšanas spējas un mācīt mums sludināšanu.

Vai tad bija maz vērts turpināt studijas? es jautāju pats sevi. Vai nebija visuprātīgākais pāriet uz citu arodu?

Kurzemē pie vecākiem aizbraucis teicu tēvam, ka negribu vairs studēt teoloģiju. Tik un tā nevarēšu nekad sludināt tā, kā ļaudis mani saprot. Kāds tad es būšu mācītājs?! Ja nu man nav runas dāvanas, tad jau es tur neesmu vainīgs. Pats sev šīs dāvanas taču nevaru dot.

Tā apmēram skanēja mani iebildumi.

Taisnība, pat tāds rētors kā Dēmonstens sākumā jau nav bijis nekāds runātājs, un tikai vēlāk ar nelokāmu gribu rūdīdams pats sevi ir kļuvis ievērojamākais rētors Atēnās.

Taisnība gan, bet kā tad es, nosmādētais un nopeltais sprediķotājs, lai pielīdzinātu sevi Dēmostenam?! Protais, ka man tas nenāca ne prātā, no šī piemēra smelties sev kādu cerību un iepriecu. Es nolēmu pāriet medicīnas fakultātē.

Vecāki nebija ar to nemaz mierā. Sākumā tēvs daudz gan nepretojās, tomēr beidzot noteikti un stingri man pateica sekošu:

«Kas tu gribi tapt reiz dzīvē, tā ir tava darīšana. Tur es tev nekā negribu un nevaru pavēlēt. Bet to gan no-

teikti prasū, ka tu to arodu, ko esi sācis, vismaz teorētiski pabeidzi. Es tevi līdz šim esmu skolojis, un tā tad man tiesība to no tevis prasīt. Tad, kad būsi pabeidzis sāktās studijas, tad varēsi pāriet citā fakultātē. Tādā gadījumā gribam tevi pabalstīt cik spēdami. — bet citādi gan nē!»

Tēvam bija taisnība, jo manas studijas bija jau tuvu beigām, un nebija vairs grūti pabeigt sākto arodu.

Arī man pašam bija ļoti grūti atsacīties no sava bērnības ideāla, no mācītāja amata. Jau no zēna gadiem biju ilgojies tapt reiz par mācītāju. Ko augstāku un daiļāku par mācītāja amatu pat sapnī nebūtu varējis iedomāties. Bet tagad, kur mans profesors tik noteikti bija noliedzis manas runas spējas, — tagad es nopietni sāku šaubīties, vai esmu maz dzimis šim amatam.

Es sāku raudzīties uz medicīnu kā uz savu nākamo dzīves uzdevumu.

Arī tēva noteiktie vārdi, ka man papriekšu jāpabeidz sāktās studijas, — arī šis aizrādījums, kuņā slēpās zināma pavēle, — nespēja mani pārliecināt.

Kāpēc vēl lieki pūlēties beigt sākto arodu, ja šis iegūtās zināšanas dzīvē tā kā tā nespēšu izlietot?

Es pastāvēju pie sava nodoma.

Atceros vēl, ka šo jautājumu pārrunājot nācu asā domu izmaiņā ar savu māti. Tas bija jūrmalā. Māte pašulaik tur uzturējās.

Beidzot māte man teica: «Dēls, saki nu ko sacīdams un dari ko darīdams, bet tik daudz es tevi gan pazīstu, ka varu droši teikt, ka tu vienreiz it labi varēsi sludināt, un draudze arī itin labi sapratīs, ko tu tai gribēsi teikt!»

Bet arī mātes vārdi mani nespēja pārliecināt.

Paliku uzticams savam nodomam pāriet medicīnā.

Bet cik grūti man nācās pretoties vecākiem, to sapratīs tas, kas pazīs manu dziļo cienību pret 4. bausli.

Šai vājības un neizšķirības brīdī arī šaubas bija sākušas deldēt manu bērnības ticību. Nodarbošanās ar negatīvo hībeles kritiku atstāja savu iespaidu. Rakstnieki, kā Ruso, Dāvids Strauss un citi ietekmēja manu

garīgo pasauli. Veci pamati sāka irt. Tēvtēvu dārgā ticība sāka šķobīties. Biju izmisumam tuvu.

Saslimu aiz lielām bēdām un sirds sāpēm.

Pievienojās arī vēl kāds izsitums (ekzēma), kas mani spieda uz kādu laiku doties chirurgiskā klinikā, ko toreiz pārzināja prof. Dr. Kochs. Gribētos šeit uz brītiņu apstāties. Gribētos jautāt sevi: kā lai raugos uz šīm šaubām, kas mani toreiz mocīja?

Viens labums man no šīm šaubām tomēr ir bijis: nekad neesmu varējis nosodīt cilvēku, kas šaubas. Lūkoju viņu izprast, lūkoju viņam palīdzēt. Pats es esmu gājis caur šaubu vētrām, un esmu tuvu klāt bijis izmisuma bezdibēnim, — tādēļ es varu izprast šaubas arī pie citiem.

Tikai aiz visām šaubām es gribētu redzēt šo tieksmi, šīs ilgas, ko baznīcas tēvs Augustins izteicis saviem dzīļiem vārdiem: «Mana dvēsele ir nemierīga manī, tiekams tā mieru atrod iekš Dieva.»

Bet ja aiz šaubām slēpjas pašmīla, uzpūtība un akla racionālisma dievināšana, — tad es šīs šaubas neesmu varējis izprast.

Aiz visām šaubām gribētos vērot dedzīgu Dieva meklētāju, kas no visas sirds cenšas meklēt mūžīgo patiesību.

Tādēļ man tik mīļi palikuši tie vārdi: «Es ticu, Kungs, palīdzi manai neticībai!»

* * *

Ir garīgi ir miesīgi dragāts gulēju kādu laiku slim.

Viss mans studiju laiks bija no sākuma līdz beigām veltīts lielai Dieva meklēšanai.

Savā slimības laikā, kas ilga pāris nedēļas, aizmirsu visu negatīvo bībeles kritiku.

Saņēmu no jauna aicinājumu, pabeigt savas studijas un tapt par mācītāju.

Šis aicinājums nāca no tā, kas vienīgi pilntiesīgs aicināt uz šo svarīgo soli.

Ar laiku atpūtos un nepiegrīzu vairs tik daudz vēlēšanas profesora Höršelmaņa bargam spriedumam. Sāku vingrināties sludināšanā. Tas notika tā.

Tērbatā bija arī kāda maza latviešu draudzīte. Tā pastāvēja pa lielākai daļai no kalpotājiem. Vēlākos gados šīs draudzītes baznīcas priekšnieks bija profesors Lautenbachs. Šai draudzītē dažu reizi esmu sludinājis.

Bez tam mani aicināja Rūjienas mācītājs M. Grosbergs, lai sludinu Rūjienas draudzē. Rūjiena ir manu abu vecāku dzimtene. Kā viņi cienīja savu baznīcu! Ar kādu cienību un mīlestību viņi runāja par veco Bergmaņu dzimtu un par draudzes skolotāju Sveķa tēvu, pie kura abi bija apmeklējuši skolu!

Arī es izjutu sevišķu cienību pret šo savu tēvtēvu baznīcu.

Skaistā pakalniņā uz Rūjas krasta tā paceļas it kā priedīgi saukdama ļaudis mūžības ceļos. Kā es esmu cienījis un cienīju vēl tagad šo veco Bergmaņu kanceli!

Dažs labs no Bergmaņa cilts ir stāvējis arī latviešu kultūras veicinātāju pulkā.

Rūjienas mācītājs Grosbergs bija manas mātes māsas vīrs un tādēļ man tuvs cilvēks. Viņš bija stiprs, plecīgs vīrs ar veselīgu hūmoru un krietnām teoloģijas zināšanām, uz ko aizrādīja viņa kandidāta grāds. Man bija sludināt otros lieldienas svētkos par Emavas mācekļiem.

Stāvēju kancelē un sludināju. Te piepeši sajutu diezgan stipru grūdienu (dunku) sānos, pie kam atskanēja Grosberga bargā balss: Sprich lauter! (Runā skaņāki!) Satrūkos. Par laimi neapjuku. Turpināju svētrunu, bet nu skaņāki un skaidrāki nekā biju sācis.

Grosberga spriedums skanēja: «Runātais vārds bija tomēr vēl labāks par rakstīto.»

Es gan drusku tā kā pabrīnējos par šo spriedumu, jo dunka, ko saņēmu no tik stipra vīra, kāds bija Grosbergs, varēja mani galīgi izsist ārā iz koncepta un iz garīgā līdzsvara.

Savādi! Grosberga spriedums bija tiešais pretstats prof. Hōršelmaņa bargai kritikai.

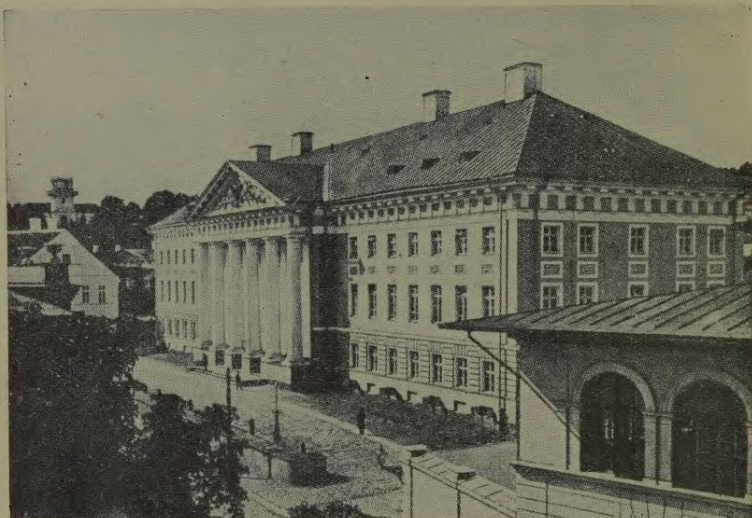
Tā tad es biju ticis vienu soli uz priekšu!

* * *

Ka esmu tapis mācītājs, to nekad savā mūžā neesmu nožēlojis. Ja šodien vēl man būtu jāizšķirās, šodien,

kur 15 gadi ir pagājuši no lielās pasaules revolūcijas, šodien, kur bezdievība un izvirtība svin savas orgijas, šodien, — šodien, kur mācītāju materiālais stāvoklis ir kļuvis tik slikts kā vēl nekad, — ja man šodien nāktos izšķirties, pa kuŗu ceļu iet, — tad es noteikti sacītu: Kungs, kur mums būs iet? Tevim ir mūžīgas dzīvības

Tērbatas universitāte.

vārdi, — un arī es esmu atzinis, ka Tu esi Kristus, dzīvā Dieva dēls!

Noslēgdams savu stāstu par pirmo sprediķi vēl aizrādu, ka svarīgākais darbs mūsu mācītāju dzīvē nav sprediķis, ko mēs baznīcā turam, bet gan tas dzīves sprediķis, ko mēs turam darba dienās.

Kā ziedonī pār mūsu pļāvām nesas ziedu aromats, tā par mūsu dzīves gaitu lai nesas dziesma: gloria Deo in excelsis! (Gods Dievam augstībā). Šis dzīves sprediķis ir daudz svarīgāks par to, ko kancelē sakām.

Un sevišķi par saviem tautiešiem varu teikt, ka viņi ļoti vēro dzīves sprediķi un tūlīt paceļ balsis, līdz kā šie sprediķi nesaskan.

Protams, ka Kristus draudzes pretiniekam nevaram parādīt lielāku prieku par to, ja paklūpam un kaunā krītam. Viņi jau tā kā tā cenšas izdomāt grēkus, ko neesam darījuši, — ko nu viņi vēl teiks, ja atradīs tiešām kādu grēku! Pietiek, ka mācītājs ir bijis reiz iereibis vai pat piedzēries, — tad uz gadiem ir samaitāti viņa kanceles sprediķi. Tad droši var teikt, ka šo grēku zinās notiesāt katrs, no vīra sākot līdz pēdējam gana zēnam.

Dzīve ir tas sprediķis, ko piespiežam klausīties arī bezdievīgos. Vai mums, ja viss sprediķis slikti izdodas!

Bet par savu pirmo sprediķi runādams, piemetināšu vēl to, ko kāds slavens Indijas misionārs Dr. Stanlejs ir rakstījis savā grāmatā «Kristus uz Indijas lielceļiem» par savu pirmo sprediķi. Viņš to turējis savā dzimtenes sādžā. Bet sacīdams savu pirmo svētrunu, viņš piepeši zaudējis savu domu pavedienu. Tas noticis tā:

Augstiem zinātniskiem vārdiem viņš gribējis turēt aizstāvēšanās runu Dievam. Bet pienācis pie tā gudrā vārda: indiferentisms (vienaldzība), viņš piepeši apjucis, jo ieraudzījis kādu studentu savā priekšā klusi smejamies. Nevarējis un nevarējis atrast vairs domu pavedienu. Runājis piespiestā kārtā vēl kādus nesakarīgus vārdus un tad apstājies. Beidzot teicis draudzei: «Jūs redzat, ka es nevaru tālāk sludināt, — man šī vieta jāatstāj.» Dziļā izmisumā no kanceles kāpdams, viņš Dievu piesaucis.

Tad Dieva balss atskanējusi viņa sirdī: «Kāpēc tu gribēji mani aizstāvēt? Man tavas aizstāvniecības nav vajadzīgs. Es aizstāvu pats sevi. Bet tu eji tagad draudzes vidū un stāsti, ko tu esi no manis saņēmis.»

Viņš paklausījis šij balsij. Iegājis draudzes vidū un teicis: «Jūs redzējāt, ka es nevarēju sludināt. Bet to es gan varu teikt, ka es Jēzu mīlu, un tas ir tas, ko es jums gribēju teikt savā svētrunā. Jūs zināt kāds es reiz biju, jūsu starpā dzīvodams. Jūs mani labi pazināt. Es dzīvoju kā pagāns.» Un jūs arī labi zināt, kā es tagad dzīvoju. To jūs zināt. To man devis Jēzus. Es viņu mīlu.»

Pēc tam kāds piesteidzies pie viņa, spiedis viņam sirsnīgi roku, teikdams: «Kaut es saņemtu tik daudz, kā

Jūs!» Ko palīdzētu Stanlejam spožs kanceles sprediķis, ja viņa dzīves sprediķis ar to nesaskanētu!

Un šo dzīves sprediķi var teikt katrs, kas atdevies dzīvot Kristum. Arī tu, mans draugs, to vari teikt.

Cik man nu zināms, tad Dr. Stanleja vēlākais dzīves sprediķis ir bijis ļoti skaists.

Viņa liecība atskan pat Eiropā.

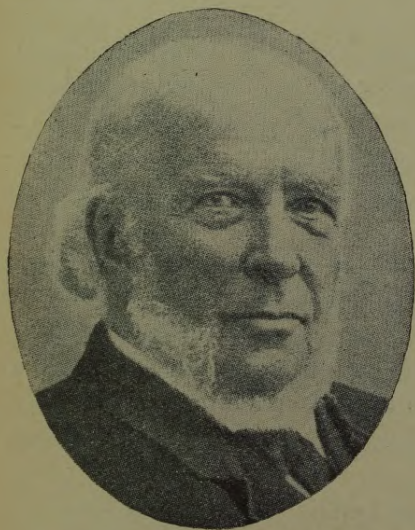
Mani profesori.

Kā pirmo un ievērojamāko no saviem profesoriem pieminu Aleksandru von Oettingenu.

Viņš bija ļoti apdāvināts zinātnes vīrs, pie tam dedzīgs kanceles sludinātājs.

Oettingens reiz, Jāņa baznīcā sludinādams, tā aizrāvās, ka satvēris kanceles pulta galdiņu, izcēla to augsti gaisā un to turēja paceltu rokās pret klausītājiem, nespēdams vairs to novietot tur, kur pienācās.

Arī populāros priekšlasījumos par morālstatistiku Oettingens pulcināja ap sevi lielu publiku. Ar dedzību viņš aizstāvēja kristīgo pasaules uzskatu. Turpretim dabas zinātnieks profesors Kenels, darvinismu aizstāvēdams, pauda naturālismu.

Prof. A. von Oettingens.

Abi turēja savus priekšlasījumus augstskolas aulā, un nu bija interesanti vērot, kuŗam vairāk klausītāju.

Oettingens pats labi apzinājās savu augsto dāvanu.

Šad un tad lauzās cauri viņa labai augstprātība.

Savos ceļojumos viņš reiz apmeklēja, — tā stāsta prāvests D. Kundziņš savā grāmatā «Jēzus Kristus mūsu Pestītājs un dvēseles kopējs», pazīstamo Vācijas mācītāju Klausu Harmsu. Stāstījis un klāstījis Harmsam par visiem saviem darbiem, panākumiem un nodomiem, — tad Harms atbildējis bībeles vārdiem: Caķej, kāp steigšus zemē. Luk. 19, 5.

Reti gan kāds netikums kaitē mācītājam vairāk nekā uzpūtība un augstprātība.

Un nevis mācītājam vien, bet arī katram sevišķi jaunam cilvēkam. Šie cilvēki top nesimpātiski tai sabiedrība, kurā tie dzīvo. Neviļus ceļas citu sirdīs vēlējumi: kaut taču Dievs tos pārmācītu! Un ja pārmācība nāk, tad ļaudis jūt it kā gandarījumu. Pat mūsu mežu cilvēki čigāni ir saskatījuši uzpūtības riebigumu un, ļaunu vēlēdami saviem pretiniekiem, mēdz teikt: Kaut tu lepns paliktu! Mēs droši varam teikt: Cik daudz kādam ir no lepības, tik daudz viņam trūkst no gudrības.

Latvietis mēdz sacīt: «Tukšas vārpas augsti paceļ galviņas,» un «tukšas mucas tāli skan».

Taisnība!

Bet sevišķi šis augstprātības grēks draud jauniem mācītājiem. Tur nāk vesels bars jaunu un vecu sieviņu, aprīnodamas viņu skaistās runas. Glaimo un cildina. Sak': tas tik ir runātājs! Kur nu mūsu vecais mācītājs, — tas jau ne tuvu klāt netiek!

Un te nu viegli var celties uzpūtība un sirds neizglītība attiecībā pret veco draudzes darbā nosirmojošu draudzes darbinieku. Aleksanders von Oettingens, cik es to nopratu, ļoti apkaņoja savu augstprātību.

Jau viss viņa amata darbs aicināt aicināja viņu uz šo sevis audzināšanu.

Ne par velti viņš licis savas dogmatikas pirmā lappusē to motto: *Theologia facit peccatores*. (Teoloģija dara grēciniekus).

Oettingens bija cēlies no Igaunijas muižniecības. Viņa brāļi un radnieki ieņēma augstas vietas.

Kaut ko gribētos šeit teikt par Oettingenu kā dvēselēs kopēju.

Esmu par viņu kaut kur lasījis, ka viņam kādās vietās ar savu jauno radnieku, kādu muižnieka dēlu, kas studējis Tērbatas augstskolā, norisinājās sekojoša saruna:

«Tēvoc,» tā jaunais students uzrunājis slavēno profesoru: «mācītāji stāsta daudz ko par elli un elles mokām, ko daži reiz būšot izciest. Tur tos grēciniekus briesmīgi

rocīšot... Bet mēs modernie to nevaram nedz saprast nedz ticēt. To mūsu mācītājiem gan vajadzēja zināt...»

«Protams, ka tu to nevari nedz saprast nedz ticēt,» atbildēja profesors savam radniekam. Tagad vēl tu esi pilnīgi nespējīgs to zināt un to saprast. Nāks laiks, tad tu to vairāk varēsi.»

«Kā tā?!» students jautājis, «vai tad es neesmu vecāks un, šķiet, taču arī gudrāks par dažu labu konfirmandu, kam mācītāji to mēdz stāstīt?»

«Tas viss var būt,» profesors atbildēja, «bet elles mokas kaut cik necik nojaust un saprast tu vēl neesi spējīgs. Zini, kad tava mīļā māte reiz būs aizgājusi no šīs pasaules, — tava mīļā māte, kuŗai tu līdz šim esi darījis tik daudz sirdsēstus un kuŗu tu laikam arī, ja tas tā turpināsies, — reiz novadīsi kapā, — reiz kad tu pie viņas kapa stāvēsi, — tad tu sāksi nojaust, ko nozīmē elles mokas. Tad tu sāksi to mazliet noskārst. Tad tu man vairs nejautāsi, kas ir elles mokas. Elles mokas ir šīs sirdsapziņas mokas, kas negrib rīmties, kas apsūdz un apsūdz cilvēku, nedodamas viņam mieru. Tas ir tas tārpis, kas nemirst, — tā uguns, kas neizdziest. Dieva žēlastība un mīlestība izstiepj pēc mums rokas visaugu mūžu, — un ja reiz mums jāpārmet sev: es pats to negribēju, es pats to noraidīju, es pats negribēju un negribēju pacelties dievbērības saulainās tālēs, — tad tās būs elles mokas...»

* * *

Oettingena pils pacēlās skaistā vietā tuvu Doma kalam. Studenti šo pili bija nosaukuši par «Aleksandera augstumiem!» — bet sirdī viņi loloja dziļu cieņu pret šīs pils vientuļiem iedzīvotājiem. Oettingena laulībai bērnu nebija.

* * *

Kā nākamo pieminu savu bargo kritiķi prof. Dr. theol. Ferdinandu Höršelmani.

Augstskola viņu bija saukusi no kādas lauku mācītāja vietas. Domājams, ka viņš Vilandes mācītājs būdams teicami izpildījis savu amatu, caur ko tad arī izpelnījies augstskolas atzinību.

Manā studiju laikā 1888. gadā viņš ir izdevis savu sprediķu grāmatu: «Turi, kas tev ir». Jāņa par. gr. 2, 25.

Lai sauktu sev atmiņā veco skolotāju, — es nesen kā izlasīju vienu no viņa sprediķiem, — to par 12 gadīgo Jēzu.

Atzīmēju šeit kādas no tām domām, kas izteiktas šai runā.

Jēzus vecāki, Jeruzalemē nonākuši, bija atstājuši Jēzu uz kādu laiciņu savā vaļā, vienu pašu.

«Nav attaisnojama,» saka Höršelmans, «tāda vecāku bailošanās, kas uz ik soļa grib apsargāt un uzraudzīt savu bērnu. Tikpat tas nebūs iespējams! Nav arī attaisnojams pārpilnais mērs aizliegumu, pavēļu un noteikumu, kas birtin birst uz bērnu. Arī šeit jāievēro zināma oikonomija un bērna brīvība. Bet saisti ar savu skaisto dzīves paraugu bērna dvēseli jau agri ar Dievu, — tad bērns pats dzīvē izjutīs šo vajadzību: Vai man nav jādarbojas sava Tēva lietās? Tad tev nebūs uz ik soļa jāsarga un jāuzrauga tavs bērns. Tad Dievs to sargās un vadīs.»

Kādā citā vietā viņš raksta:

«Ne tas ir raksturs, kas ietiepīgi pastāv uz to, ko tas grib, bet gan tas ir raksturs, kas skaidri un varonīgi grib to, kas ir pienākums un tad arī izdara to, ko tas grib. Tikai kalpodami citiem, topam spējīgi reiz valdīt, — bet griba, kas nekad nav laužta, nekad nav mācījusies piekāpties un padoties, — tāda griba top vēlākā dzīvē mūsu pašu tirans un kaklakungs.»

Höršelmans, savas svētrunas turēdams, nekad gandrīz nezaudēja savu mieru. Tikai viens gadījums man atmiņā, kur es to redzēju ļoti uztrauktu. Tas bija tad, kad viņš ar īgnumu aizrādīja uz tiem kungiem, kas ar saviem suņiem labāki apejoties nekā ar saviem kalpotājiem.

Höršelmaņa runās bieži atskanēja baigas nojautas par kaut ko draudošu, kas tuvojas kā melni nelaimes nesēji padebeši. Viņš baigā prātā paredzēja lielas pārvērtības cilvēces vēsturē, kuņās bojā ies daudz laba un cildena.

Vai viņš paredzēja lielo pasaules revolūciju?!

Kas to lai zina? Bet uz šīm baigām nojautām man aiz-

rādīja kāds no toreizējiem studentiem, — tagad medicīnas profesors.

Viņš ļoti atsaucīgi izteicās par Höršelmaņa svētrunām. Ir savādi, bet viena satikšanās uz ielas un viena sasveicināšanās ar profesoru Höršelmani man palikusi prātā līdz šai baltai dienai. Pašlaik es biju uzņemts Letonijā un nēsāju pirmo reizi letoņu krāsas.

Sastapos ar profesoru Höršelmani un sveicināju to.

Viņš saņēma manu sveicienu ar tādu savādu smīnu, ko nevaru aizmirst vēl tagad. Vai tā bij ironija, vai tā bija nicināšana, — vai tā bija kaut kas cits?!

Ak, šie nelaimīgie tautiskie aizspriedumi!

Pie tam Höršelmaņa paša dēls bija korporelis.

Bet arī šie aizspriedumi galu galā bija mazi mākonīši, kas ātri aizlidoja — vismaz pa manām studenta debesīm.

Aizgūtnēm šeit pieminu kādu gadījumu, ko latvieši bieži daudzina.

Kāds vācu mācītāja dēls bija atnācis uz pārbaudījumu pie profesora Höršelmaņa.

Profesors viņu gandrīz nemaz neeksāminējis, bet atlaidis ar labu atzīmi, piebilzdams, ka labi pazīstot tēvu un cerot, ka dēls būšot tik pat «gesinnungstüchtig», kā tēvs.

Tā nu būtu bijusi tomēr partejiska izturēšanās.

Bet cik šīs valodas pamatojas uz patiesības, to es nezinu.

Uz vēlākiem gadiem to negribu attiecināt, jo tad esmu cietis tālab, ka mani turēja par «jaunlatvieti».

Noslēgdams savas atmiņas par prof. Höršelmani, pieminu vēl kādu ziņojumu, ko esmu lasījis par viņa nāvi.

Pirms savas nāves viņš sapulcinājis bērnus ap savu gultu un teicis tiem: «Bērni, no vienas lietas es jūs brīdināju: **neatliekat savu atgriešanos pie Dieva uz dzīves beigām.** Tagad es lieku reizi pārlicinājos, cik grūti ir domāt par atgriešanos tad, kad krampji rausta visu ķermeni un krūts elpo smagi.

Tad ir par vēlu atgriezties, jo sāpes tik ļoti pārņem cilvēku un tik stipri absorbē visas viņa domas un jūtas

un gribu, ka tad vēl atgriezties nav lāgā iespējams. Bērni, bērni, neatliekat savu atgriešanos uz vēlākiem laikiem.»

Cik man zināms, tad Höršelmaņa bērnu pulkā bija arī kāds mācītājs. Tallinā Olai draudzē strādāja kāds mācītājs Pauls Höršelmans, kas miris kara sākumā 1./XII 1915. g. Viņš agri mira, atstādams ļoti labu sprediķu grāmatu: *Freude am Herrn* (Prieks pie tā Kunga) Rēvelē, 1916. Gribētos domāt, ka tas ir bijis viens no pros. Höršelmaņa dēliem.

Par prof. Höršelmani pašu man kāds no Latvijas augstskolas medicīnas profesoriem izteicās, ka viņš students būdams vienmēr kādu svētību iznesis no Höršelmaņa sprediķiem.

Prof. Höršelmans un tāpat arī gan visi mūsu profesori mācīja mums bībeli uzskatīt kā Dieva vārdu, kas paceļas pāri visiem citiem vārdiem. Liekas, ka šī laika lielā nelaime ir tā, ka mēs šur un tur bībeli esam ierindojuši vispasaules literatūrā kā līdzvērtīgu gara ražojumu. To dara mūsu laika gars, to dara pa lielum lielai daļai mūsu laicīgā literatūra. Tā mēs svētrunu esam negodā likuši un līdz ar to grimstam paši. Kur tad ir pasaules rakstniecībā otra tāda grāmata, kas spētu visai Eiropas un arī Amerikas kultūrai savu zīmogu uzspiest, kā to darījusi bībele?

Kur vēl ir grāmata, kas spētu nevis vien atsevišķas personas, bet arī veselas tautas atdzimšanā vest, kā to darījusi bībele?

Vai to darījusi jebkad zinātne, māksla vai daile? Nebūt nē!

Bībele ir Dieva vārds, un kā Dieva vārdu to uzskatīt mums mācīja mūsu profesori.

Savām svētrunām par pamatu likām šo Dieva vārdu. Tās domas, kas slēpās tekstā, apzinīgi bija jāizsmel. Tad vēl nāca rinda citām domām.

Piekārt kādu bībeles vārdu kā «moto» kādam savam gara ražojumam turēja par necienīgu. Nogremdēties grieķu jeb ebrēju tekstā un smelt iz teksta dziļumiem, — to uzskatīja par pienākumu.

Ko gan šie vecie profesori teiktu par kādu puķainu sprediķi, kur viss kas ir sastopams: jūsmojumi par dabu,

dvēseles pārdzīvojumi, filozofiski prātojumi, tēvzemes mīlestību, — bet nebūtu uguns no svētā altāra?

Vai tādi sprediķi spēj atmodā un atdzimšanā vest tautu?

Vai esam pilnīgi svabadi no tādiem sprediķiem?

Mūsu svētrunās lai uzliesmo tās lielās Dieva domas, kas dziļi apslēptas guļ Dieva vārdos!

Tikai tādas svētrunas modinās un atdzemdinās tautu.

«Esmu par daudz liels gara aristokrats,» teica kāds augstskolu beidzis kungs, «lai apmierinātos ar svētrunām, kuņās atskan pa lielai daļai filozofiski prātojumi un dzeja.

Mājās savā grāmatu krātuvē es atrodu dziļākus prātniekus un lielākus dzejniekus. Pie tiem es iešu, ja sirds un prāts man uz to nesīsies.

Baznīcā es gribu dzirdēt Dieva vārdu, kas vienīgi mani spēj glābt un manu dzīvi veidot. To es tur sagaidu, to es tur prasū. — Bet ne citu ko!»

Šo Dieva vārdu brāļiem un māsām sniegt mums mācīja mūsu Alma mater.

Šo paldies viņai saka pāri daudz amata gadiem un pārdzīvojumiem viens no viņas pateicīgiem dēliem.

Ļoti mēs, tērbatnieki, cienījām savus profesorus. Kaut arī mūs latviešus no viņiem šķīra tautība un tautiskie aizspriedumi, tad tomēr lielā mērā mūs ar viņiem vienoja ticības saites.

No dievbijīgo latvju ciemiem nākuši, mēs aiznesām līdz uz Tērbatu savu stipro bērniības ticību.

Ar mātes krūti bijām to iezīduši. No tēva nama bijām līdzī paņēmuši savus tikumības stipros balstus. Un šo ticību un tikumību uzturēt palīdzēja mums mūsu profesori. Šī cieņa un mīlestība uz profesoriem uzglabājās līdz pat pēdējam Tērbatas laikam. Lai pieminam, ka taisni latviešu studenti tie bija, kas krievu valdības vajāto dievbijīgo profesoru Hānu pirmo reizi atsavināja no izsūtīšanas trimdā.

Mums nebija ko bīties, ka fakultāte mūs darbā laidīs ar salauztiem ticības spārniem.

Protams, ka mūs iepazīstināja arī ar tādu zinātnieku

domām, kas noliedza Kristu. To darīja diezgan pamatīgi. Bet paši profesori tad arī steidzās mums talkā, atspēkot tos. Paši viņi tad līdzēja mums atkal pacelties ticības augstumos.

Kā visas dvēseles kopšanas gala mērķi mūsu profesori nostādīja pestīšanas drosmi (Heilsgewissheit). Visiem mums bija tiktālu tikt, ka ar dziesminieku varam liecināt:

Es zinu stipru vietu,
Kur drošs es varu būt,
Kaut pasaul' bojā ietu,
Kā dūmi gaisā zūd.
Es zinu to, kas valdīs
Un stāvēs mūžīgi,
Kad māņi prātus skaldīs,
Būs gudrie pievilti.

Šais pestīšanas pārliecības augstumos mūs vadīt bija mūsu profesoru nolūks. Tie ir augstumi, kuņos stāvējis minētas dziesmas sacerētājs E. M. Arnts († 1860.) un arī šis dziesmas tulks Valmieras mācītājs Neulands.

Protams, ka ne visus spēja vest mūsu profesori šais augstumos.

Daži noslika negatīvo rakstu dziļos ūdeņos.

Daži aizgāja bojā studentu brīvajā dzīvē. «Verdorben und gestorben», — tā par viņiem atsaucās citi.

Daži varbūt nenesa līdz no mājām stipro bērnības ticību. Tos vadīja varbūt izredze uz labu, nodrošinātu dzīvi.

Ticības ziņā mēs jutāmies vienoti ar savu fakultāti.

Un šī vienprātība bija novērojama tad, kad tautiskā kustība bija jau pilnos ziedos.

Man vismaz tā likās, ka ticība vēl pārspēja tautību.

Mēs varējām būt lepmi uz saviem profesoriem. Dažiem no viņiem bija Vakareiropas slava, piemēram Aleksanderam von Oettingenam. Viņš bija pazīstams nevis vien kā dogmatiķis, bet arī kā morālstatistiķis. Kas bija dzirdējis viņu sludinājam, tas to tik viegli neaizmirs.

Pat Edvardam Veidenbaumam tādos gadījumos bija grūti palikt mājās. Edvards Veidenbaums man bija tuvs

kaimiņš. Viņš dzīvoja iepretim manai istabai Techelfera ielā. Manam brālim Dr. med. G. Beldavam viņš bija tuvs draugs. Manā acu priekšā viņš tēlojās kā kluss viesis, kas kādā vakarā ienāca manā istabā, nosēdās man pretim pie loga un, savu pīpi smēķēdams, pārrunāja ar manim dažādas lietas. Ticība Edvardā Veidenbaumā nebūt vēl nebija izdzisusi, un man liekas, ka Zvārguļu Edvards itin pareizi saskata Veidenbaumā aiz visiem zaimiem ticības kvēlojošas liesmas, kuŗas par spīti visiem zaimiem vēl nebija izdzisušas.

Manu profesoru piemiņai.

Dziļā cienībā pieminu vēl savu ebrēju valodas profesoru Dr. Vilhelmu Folku. Iedomājaties lielu, plecīgu vīru, gludi noskūtu, apaļu seju ar pliku galvu un lielām zelta brillēm.

Domu pilnas raudzījās šīs lielās acis caur zelta brillēm it kā divas lokomotīves laternas.

Folks bija ļoti iemīļots akadēmiskā saimē savas dziļās zinātnes un sevišķi sava hūmora dēļ.

Viņš bija liels ebrēju valodas pratējs. Toreiz viņa ebrēju valodā turētās runas vērsa uz sevi uzmanību.

Toreiz vēl ebrēju valoda bija mirusi.

Tagad tā piecēlusies no miega.

Rīgā ir žīdu skolas, kuņās māca bērnus ebrēju valodā. Dažas izrādes žīdu teātrī notiek ebrēju valodā. Tel-Aviva ir ebrēju pilsētā, un Jeruzalemes augstskolā lasa lekcijas ebrēju valodā.

Toreiz vēl ebrēju valoda dusēja gadusimteņu miegā.

Tad galda runas, ko ebrēju valodā turēja Folks, sacēla vispārēju izbrīnu. Gadījās, ka studentu godībās studenti lūdza: Profesora kgs, lūdzam, turēt runu ebrēju valodā!

Profesors piecēlās un turēja runu, pielikdams klāt vācu tulkojumu.

Folks ļoti raudzījās uz to, lai bērni pie galda skaitītu lūgšanu.

Pa svētdienām arī studenti dažreiz bija ielūgti pusdienās.

Pašureizu viņa dēlam Akselim bija reize skaitīt galda lūgšanu. Bet viņš lūgdams bija šķielējis uz cepeti.

Tēvs vērīgi noklausījies galda lūgšanā izteica savu nemieru ar skaitītāju.

«Aksel, lūdž vēl reiz, jo tu esi šķielējis uz cepeti!»

Dēlam lūgšana bija jāatkārto.

Bet šī pamācība bija ļoti svarīga. Mums pienākas Dievam pateikties par dienišķo maizīti.

Arī kustonis ēd, bet viņš nespēj pateikties Dievam. Cilvēkam šī ticības un pateicības pamatspēja ir dota, un tikai tad, ja viņš to izlieto, viņš paceļas cilvēcības zaig-jošos augstumos.

Tad ap viņa galvu mirdz un staro dievišķīgais dia-dems.

Studentiem šo veco patiesību atgādināja Doma kalns, kuŗa piegāzē atradās Folka nams. Šai Doma kalnā augst-skola bija cēlusi pieminekli savam lielākam dabas pēt-niekam K. E. von Baeram (1792.—1876.)

Ko tad Baers bija mācījis par cilvēka pamatspējām? Viņš bija izteicies tā: «Lai savaldītu dzīvnieciskās tieks-mes, Radītājs gremdējis cilvēka sirdī četrējādas ilgas, ko viņš dzīvniekiem liedzis: svētuma ilgas, ko mēs saucam par ticību, pienākuma prasības, ko mēdzam saukt par sirdsapziņu, ilgas pētīt un zināt, ko saucam par zinātnes prieku un prieku par skaistumu, ko mēdzam saukt par mākslas izpratni. Šīs četrējādas ilgas, kas cilvēku paceļ Dieva līdzībā, šīs ir tas magnēts, kas, neredzams mūsu ska-tam, cilvēci vada un to tikumiskā ziņā celtin ceļ; jo šīs magnēts, pamatodamies cilvēces četrās mūžīgās in-teresēs: reliģijā, tikumā, zinātnē un mākslā, velk cil-vēci uz augšu.» Ticība, tikumība, zinātne un māksla ir tās četras pamatspējas, kas cilvēku paceļ pāri dzīvnie-kiem.

Pateikties un Dievu slavēt var tikai cilvēks, — un to viņam bija darīt. To studenti varēja mācīties no Folka piezīmes.

Jo pateicīgāks kāds cilvēks, jo vairāk viņš paceļas cilvēcības augstumos.

Kas spēj pateikties arī par dzīves sīkumiem, tas ir īsts dzīves mākslinieks. Tā dzīve top prēcīga, skaista un spēku pilna. Bet vai daudz ir to, kas spēj pateicībā sveikt katru sīku saulstariņu? Vai daudz ir to, kuŗu sir-dīs mājō mūžīgā jaunība? Par pateicību runādams, aiz-rādīšu vēl uz lielāko un skaistāko, pateicību.

Maz, pavisam maz ir to, kas šo pateicību sirdī lolo.

Tā ir pateicība arī par dzīves grūtajām dienām.

Šī pateicība mēdz ierasties dažam tikai dzīves rudenī. Atpakaļ skatīdamies uz nostaiģāto dzīves ceļu, viņš ierauga savā dzīvē to svētību, ko Dievs ielicis ar tēva roku arī viņa grūtākos dzīves brīžos, arī tais dienās, kur viņš sacīja: mirt, mirt es gribu, — es negribu vairs dzīvot. Un par šo svētību, ko Dievs ielicis arī visu grūtākos brīžos, visulielākās mokās, — par šo svētību pateikdamies cilvēks paceļas dievbērnības zaigojošos augstumos.

Tad viņa dzīvē ir īstenība tapusi šie vārdi: Mēs zinām, ka tiem, kas Dievu milē, visas lietas nāk par labu, — tiem, kas pēc viņa nodoņa ir aicināti. Rom. gr. 8, 28.

* * *

Par saviem studentu gadiem runājot, man prātā nāk mans pirmais pārbaudījums. Tas bija pārbaudījums ebrēju valodā.

Ebrēju valoda man ļoti patika, jo tai piemīt tādas īpašības, kas citām valodām nav. Piemēram, šī, ka pie līdzskaņiem saistās vārda nozīme. Pietiek uzrakstīt vienīgi tikai līdzskaņus, un vārda nozīme jau cik necik noteikta.

Tā izskaidrojas tā parādība, ka ebrēji veselus gadusimteņus iztika bez patskaņiem jeb vokāliem.

Vēlāk tikai skaidrības dēļ zem līdzskaņiem nostādīja arī vokāļus. Tā izcēlās tā nosauktā «punktācija», ko redzam ebrēju rakstos.

Mani ļoti interesēja ebrēju valoda, un biju sācis ar to nodarboties jau no ģimnazijas laikiem.

Profesora Folka lekcijas līdz beigām vēl nenoklausījis jau devos uz eksāmenu.

Man jāatzīstas, ka biju diezgan uztraukts, kad devos uz pirmo eksāmenu.

Nezinu, kā tas gadījās, bet uz brīdi iezagās manā sirdī kāda muļķīga māņticība: sak', redzēs, kas nu pirmais pretim nāks, vīrietis vai sieviete! Mans vectēvs bija teicis, ka sieviete nozīmējot nelaimi. Vajagot izspļauties pa labi vai pa kreisi...

Un kā tad! Sieviete nāca pretī! Ak, tu izcibeš! es nodomāju. Nu būs slikti! Protams, ka pēc īsa brītiņa

biju raisījies no šīs muļķīgās māņticības un cerības pilns gāju uz pirmo pārbaudījumu.

Bija pēcpusdiena.

Profesors gulēja pašulaik savu pēcpusdienas miegu.

Es zvanīju.

Nepatikamā kārtā iztraucēts viņš sarūgtināts un izpūris ielaida mani pa durvīm jau priekšistabā man jautā-dams, ko es vēlos.

Teicu, ka esmu nācis eksāmenu likt ebrēju valodā.

«Kā?! bet Jūs taču vēl neesat noklausījušies pilnu kursu?!» profesors neapmierināts iebilda.

«Jā gan, profesora kungs, bet es jau no ģimnazijas laika nodarbojos ar ebrēju valodu un tādēļ ļoti Jūs lūdzu, mani eksāminēt jau priekšlaikus.»

Tas nu profesoram nemaz nepatika un manāmā kārtā nepatikami pārsteigts viņš mani ielaida savā studiju istabā.

Par nelaimi arī profesora kundze kaut ko meklējama bija ienākusi studiju istabā.

«Amalija, es eksāminēju,» profesors īsi piezīmēja.

Profesora kundze pazuda.

Folks atvēra ebrēju biblii.

Pasniedza man to, apzīmēdams kādu nodaļu iz 1. Mo-zus grāmatas. Lai lasot to un tulkojot.

Man šī tulkošana likās tik viegla esam, ka gribot ne-gribot bija jāpasmējās. Tā jau dažureiz gadas: Kad tu nedrīksti smiet, tad tev uznāk smiekli. Profesors bija ļoti apmierināts un ierakstīja manā lekciju grāmatā: «Sehr gut» (Ļoti labi). Priecīgs es steidzos mājās, kur mani apsveica ar zināmu izbrīnu mans brālis un ja ne-maldos arī Veidenbaums.

Bet kur nu palika šī māņticība, kas uz īsu brītiņu bija paspējusi apmiglot manu prātu?

Protams, ka tā bija palikusi kaunā.

Kur ir patiesa ticība un pašāvība uz Dievu, tur māņ-ticība bēgtin bēg. Tur viņai pastāvīgas mītnes nav. Māņ-ticība mēdz parādīties tur, kur ticība ir izzudusi. Tur viņa izceļas kā ticības bēdīgais surrogāts. Tas notiek ne-

vis vien ar neizglītotiem ļaudīm, — arī ļoti izglītoti ļaudis, kas zaudējuši savu bērnu ticību, ir viegli pieejami māņticībai un arī burvībai. Bet pēdējā neviens vēl nav devies nesodīts.

* * *

Bet kā gan lai atstātu nepieminētu savu mīļo profesoru Natanaelu Bonveču?!

Viņš lasīja baznīcas vēsturi un tos arodus, kas bija radniecīgi baznīcas vēsturei.

Mazs vīriņš, gaŗu melnu bārzdu, uz priekšu noliektu stāvu, ar brillēm uz acīm, — mīlīgs un caurcaurim pazemīgs, — tāds viņš man tēlojās atmiņā.

Nevaru aizmirst viņa pirmās lekcijas par baznīcas vēsturi. Viņš attēloja Jeruzalemes izpostīšanu 70. gadā pēc Kristus. Dobji, kā tālumā graužošs pērkons skanēja viņa balss.

Viņš dzīvi un uzskatāmi aprakstīja šausmīgo badu un slāpes, kas valdīja aplenkātā Jeruzalemē. Visā pilsētā atradās tikai viens vienīgs avotiņš un mazais Ziloas diķis.

Bet ļaudis bija saplūduši pilsētā uz pascha svētkiem. Visapkārt ap pilsētu romieši kaujas gatavībā.

To, kas bēg, sit pie krusta.

Ap Jeruzalemi paceļas krusta mežs. Saķertie žīdi locās pie krustiem kā tārpiņi. Tā bija atbalss no Golgatas.

Tas bija aicinājums padoties.

Pilsētā bads sasniedzis tik augstu pakāpi, ka daži kļūst ārprātīgi. Suņi un kaķi, peles un žurkas jau sen apēsti.

Kāda sieva Marija vārdā kauj pati savu bērnu un ēd to. Jūdi uz ielas izmana cepeša smaku un laužas viņas dzīvoklī. Kur esot cepetis?

Ārprātīgi ļaudis klist pa ielām saukdami, kaukdami.

Kāds skaļi sauc Mesiju.

Kāpēc nenākot Mesijs?

Tuvāk un tuvāk romieši stumj savus augstos aplenkšanas torņus paši slēpdamies aiz tiem.

Beidzot torņi ir pilnīgi klāt pilsētas mūriem.

Romiešu zaldāti lēc no torņiem uz mūri nostumdami nost jūdu kareivjus.

Tad dodas tālāk uz pilsētas ielām. Kauj jaunus, kauj

vecus. Zīdaiņus un sirmgalvjus. Sievas un bērnus. Vienalga, kas tik pretim nāk.

Rakstumācītāji, priesteri un varizēji sapulcējušies dievnamā. To viņi grib aizstāvēt beidzamiem spēkiem.

Aizstāvēt un mirt. Mirt svētā vietā.

Asinis aumaļām plūst pa dievnama kalnu. Sārtas asins straumes zem liķu kaudzēm. Ķeizars Tītus pavēlējis saviem zaldātiem saudzēt visā Jeruzalemē tikai vienu namu: templi. Pārlieku skaists un cēls bija šis nams. To bija saudzēt.

Bet romiešu zaldāti drīzi vien aizmirst šo pavēli. Jūdu drošā aizstāvēšanās tos satrakoja. Judejas zaldāti kopā ar varizējiem un priesteriem aizstāv sevi tā, kā cilvēki var cīnīties, kad viņi paredz savu nāvi.

Izmisuma cīņā tie raida bultas iz logiem un sviež akmeņus no jumta.

Saniknotie romiešu zaldāti jau sen aizmirsuši ķeizara pavēli.

Tie sviež degošas lāpas uz dievnama jumtu.

Jumts iesāk degt.

Tagad Judejas kareivji un viņu cīņas biedri mana pār sevīm degošu jumtu. Pa logiem birst romiešu bultas.

Nāves brīdis tuvojas.

Romas ērgļi uzvarējuši.

Akmens uz akmeņa nav palicis.

Kristus papriekšsludinājums piepildījies.

Tur kur reiz bijusi visusvētākā vieta, Romas ķeizars pavēl celt altāri, virs kuŗa ziedo cūkas...

No tā laika bez dzimtenes klīst žīdu tauta pasaulē kā tautu nemierīgā sirdsapziņa. Tā apmēram stāstīja profesors. Un tagad? Kā tagad klājas šij tautai? Ap 15 miljoni tā liela tagad, bet dzimtenes tai vēl nav. Un nebūs, arī tik ātri.

Palestīna, uz ko viņi likuši tik lielas cerības, ir tomēr viņiem vēl nedroša vieta. Kas ir šie 300.000 žīdi, kas apmetušies Palestīnā salīdzinot tos ar 760.000 muhāmedāniešu arābiem, kas naidīgi noskatās uz žīdu kolonizāciju?!

Vai te var būt droša dzīve paredzamā laikā?!

Profesora Natanaēla Bonveča lekcijas man ļoti patika. Es biju viens no viņa uzticamākiem klausītājiem.

Mācības gadam beidzoties, profesors aicināja mūs, studentus, pie sevis uz kafiju.

Stāstīja mums no savas dzīves.

Prātā man palicis sekošs viņa stāsts:

«Es pašulaik biju beidzis ģimnaziju. Biju ļoti lepns par to. Man likās, ka es esmu viens no gudrākiem cilvēkiem pasaulē. Mazs bija mans zinību aploks, bet man pašam tas likās ļoti liels un plašs. Biju ļoti uzpūsts.

Kaunējos nest kādu nastu pa ielu, strādāt kādu rupjāku darbu. Tas man likās kauns esam.

Gadījās, bija kas kur jāaiznes. Kaunējos to darīt. Sak', kā nu tāds izglītots cilvēks, kā es, to lai daru? Kliepzu pēc fūrmaņa. Iesēdos lepns ratos un braucu. Tagad, kur esmu beidzis augstskolu un gadudesmitus jau kamēr strādāju zinātnes laukā, — tagad, kur rudens auž man virs galvas savus baltos tīklus, — tagad, es ceru, no šīs uzpūtības vairs nav ne vēsts.

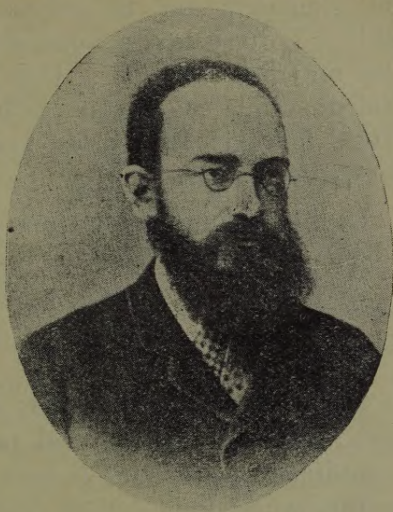
Jā, ko tad es zinu?

Baznīcas vēsturi un pat to ne tik pamatīgi, kā vajadzētu to zināt.

Bet kur paliek ķīmija, matēmatika, dabas zinātnes? No visa tā es nezinu tikpat kā nekā!

Ko es zinu no arhitektūras, ko no medicīnas, ko no filoloģijas, ko no filozofijas, ko no tautsaimniecības, ko no jurisprudences, — ko es zinu no visiem tiem arodiem, ko māca mūsu augstskola un pasaules augstskolas? Ko es zinu no tiem? jautāja prof. Dr. N. Bonvečs. Jau mans arods vien prasā veselu cilvēka spēku un mūžu, — un jau nodziļinājoties manā arodā vien, es redzu, cik maz es zinu. Kur nu vēl citos arodos! Kad es vēl tikko biju beidzis ģimnaziju, tad mans zināšanas apjoms bija vēl tik mazs un šaurs, tā kā es domāju, ka es diez' ko visu zinu. Bet tad, manam zināšanu apjomam paplašinoties, gadu no gada, sāku droši saskatīt visus tos robus un trū-

kumus manā zināšanas apjomā, sāku vērot, cik niecīgs ir tas, ko es patiesībā zinu. Es kļuvi vienmēr gudrāks un līdz ar to pazemīgāks. Vienumēr vairāk es tuvojos Sokrata atziņai: «Es zinu, ka es nezinu nekā!» Un ar to tad zudin izzuda šī riebīgā uzpūtība, kas mani apsēda un mocīja gadu gadiem. Tagad, kungi, Jūs redzat mani ejam ar lielām grāmatu pakām no grāmatnīcas uz dzīvokli. Es stiepu tās, — kas par to?! Vai es esmu labāks, nekā tas strādnieks, kas pa ielu iet salicis zem savas nastas?! Es izjūtu un pār-dzīvoju sirdī Napoleona vārdus: «Godbijību pret to, kas nes nastas.»

Dr. N. Bonvečs

Tiešām, visa Bonveča izturēšanās deva liecību par to, ka viņš ir dziļi pazemīgs cilvēks.

Ir taisnība: cik daudz kādam trūkst no gudrības, tik daudz viņam ir no augstprātības.

Ar dziļu cienību es pieminu Bonveču. Liekas, ka viņā bagātīgi mājaja Kristus pazemīgais un lēnprātīgais gars. Bonvečam bija ļoti sirsnīga ģimenes dzīve. Ļoti viņš mīlēja sievu un bērnus. Studenti smiedamies stāstīja, ka reiz, kad ugunsgrēks bijis Bonveča namā, profesors ar dedzību meklējis tās zeķes, ko pašrocīgi viņam adījusi sieva. Bet tie nu tādi smieklī! Laimīgs tomēr tas cilvēks, kas atradis labu laulātu draugu! Lielais karavadonis Moltke esot teicis, ka laulība esot kā lotereja: tu nezini, ko tu saņemsi. Dažs no mīlestības vai izkūst, un vēlāk ir auksts kā ledus gabals. Liekas gan, ka mīlestība vien, tā mīlestība, par ko dzejnieki dzied un ziedoņa vēji dveš, — ka tā mīlestība vien vēl nenodibina drošu laulības laimi. Ja dievbijības nav klāt, ja kopīgā

ticība, cerība, mīlestība, lūgšana, — šie mūžības centieni, nevieno sirdis, — tad vecā latviešu laime vēl nebūs droši nopamatojusies. Šo veco latviešu laimi cēla ne tikai vien simpatija un tā mīlestība, par ko dzied dzejnieki, — to cēla arī kopējais pasaules uzskats un kopējās mūžības vērtības. Dabīgo mīlestību svētīja un skaidroja lielā Golgatas mīlestība. Tā veidojās tās garīgās laulības, kas pastāv savā jaunības skaistumā vēl vēlā dzīves rudenī.

Un šāda laime piemita arī, cik man zināms, profesora Bonveča ģimenē. Profesors Bonvečs nesen ārzemēs miris, kā ļoti cienīts profesors, zinātnes vīrs un raksturs.

* * *

Dzīvā atmiņā man palicis arī profesors Alfrēds Zeebergs. Toreiz viņš bija vēl jauns docents. Tagad, kur šis rindiņas rakstu, viņš ir vecs, nopelnu bagāts profesors Berlīnes augstskolā. Viņš bija dedzīgs sludinātājs. Tā uguns, kas Hörschelmanim nebija, tā jo bagātā mērā piemita viņam. Cilvēks ar lielu fantāziju. Varēja manīt, ka viņš lasa labprāt romānus. Viņš varēja dziļi iejusties studentu stāvoklī un izcelt visas tās briesmas, kas draud studentu dzīvei. Pats pēc korporācijas — neobalts, viņš labi pazina arī korporāciju dzīvi un daudzkārt ņēma to asi graizīt savos sprediķos. Stipri viņš apkaņoja žūpību un izvirtību studentu dzīvē. Tērbata bija, pēc viņa uztvēruma, dažam labam studentam Zodoma un Gomora. «Verdorben und gestorben», tas bija leitmotīvs dažam viņa sprediķim. Protams, ka tas nebija pa gaumei studentiem. Studentu vecākiem gan. Mans tēvs, piemēram, ļoti slavēja kādu no Zeeberga svētrunām. Bet studentiem, sevišķi uzdzīvotājiem, tādi sprediķi nemaz nepatika. Un nav ko brīnīties.

Vai tad arī mēs, mācītāji, to nepiedzīvojam, ka mums mostas pretinieki, līdz kā saucam grēkus pie vārda un tos sīvi apkaņojam? Te ir viens aizkarts, te otrs. Prātā nāk pazīstamā Vācijas evaņģelista Zamueļa Kellera līdzība par kovārņiem.

Lielais kovārnis pamācījis mazos kovārnēnus baznīcas tornī tā: «Bērniņi, ja jūs dzirdat zem sevim dunam un rūcam, — tad neizbīstaties. Tas nekas. Tas tikai lielais baznīcas zvans. Tas dun gan, bet ļauna tas nekā nedara. Tad nemaz neuztraucaties. Tam tā jābūt. Bet līdz kā jūs redziet torņa vīru nākam ar gaŗu, asu kārti rokā un manāt, ka viņš sniedzas pēc jūsu ligzdas, — tad, bērniņi, spurkš — prom! Tad ārā no ligzdas, jo briesmas draud. Tas meklē jūsu dzīvību. Tas grib jūs nodurt...»

Kas līdzīgs notiek arī draudzēs. Kamēr sludinātājs runā vēl par grēkiem vispārīgi, nenosaukdams grēkus vārdā, tikmēr draudze mierīgi var dusēt, attiecinādama to, kas teikts, ne uz sevi, bet uz kādu citu. Šī sludināšana par grēku vispārīgos teikumos ir kā tāda nevainīga, nekaitīga, vienmuļīga zvana dūkšana, kas var veicināt farizējisku labsajūtu un miegu. Bet līdz ko grēkus sauc vārdā un klausītājs izjūt: nu pat runā par mani, un uz mani, es esmu tas, par ko iet runa, — tad rodas dusmu īgnums, atriebība un bēgšana no baznīcas. Tad ir atnācis tas vīrs ar to gaŗo, aso kārti un sāk aizkart kādu no mūsu iemīļotiem grēkiem un kaislēm. Tad jābēg, jāatgaidījas, jeb arī jāatgriežas! Viens pa diviem. Tāpēc arī liela daļa studentu bēga no Zeeberga svētrunām.

Viņiem bija kas, ko sargāt un bēdzināt.

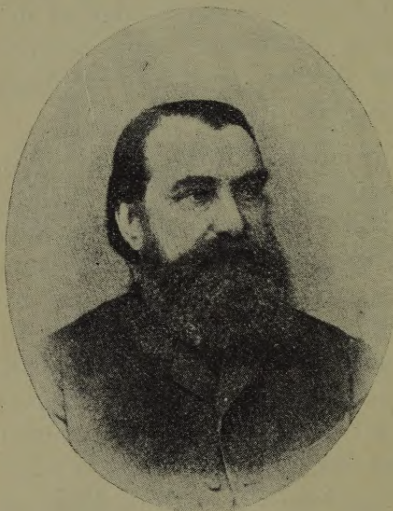
* * *

Dzīvā atmiņā man stāv arī profesors Dr. Ferdinands Mühlaus. Viņš lasīja par jauno derību. Ļoti izšķirās viņa lekcijas no Folka lekcijām. Folks deva ko gatavu. Mācies to un negudro vairāk! Citādi Mühlaus. Viņš lika mums līdzī pētīt, gudrot, izšķirties. Tas apgalvo to, tas to, un tas to. Pārdomājiet, studentu kungi, paši un izšķirties, kuŗam no šiem zinātnes vīriem ir taisnība. Mēs paši tikām ievadīti zinātniskā domāšanā. Gala panākums bija tas, ka Folka lekcijas ātri aizmirsām, kamēr Mühlava lekcijas vairāk iespiedās prātā.

Šķiet, ka katra zinātnes vīra uzdevums ir, vadīt savus mācekļus uz patstāvīgu pētīšanu. Un tāpat arī ve-

cāku uzdevums ir, vadīt un audzināt bērnus uz patstāvību. Cik patstāvīgs bija 12-gadīgais Jēzus!

Kā nu panākama šī patstāvība? Mēs panāksim šo patstāvību, ja mēs jau agri saistīsim savus bērnus ar Dievu.

Prof. Dr. Mühlaus

Tad viņi mācīsies līdz ar patstāvīgo Jēzus bērnu kārdināšanas brīžos teikt: «Vai jūs nezināt, ka man mana Tēva lietās jādarbojas? Lūk. ev. 2. 49. Atkarībā no Dieva ir mūsu patstāvība. To neaizmirsīsim.

Mühlaus, dziļš zinātnes vīrs būdams, nekad neuzspieda savas domas studentiem. Tā viņš veicināja patstāvīgu domāšanu un kritiku.

Studenti par viņu stāstīja, ka viņš ļoti ilgojies apceļot reiz savā mūžā Palestīnu. Bet kad jau bijis sakārtotais ceļa somas, lai dotos ceļā, tad ieraudzījis atkal kādu jaunu grāmatu par Palestīnu. Nolēmis, ka tā papriekšu jāizlasa. Tā ceļojums vienmēr aizkavējies. Ar šo anekdoti studenti gribēja raksturot Mühlava pārspīlēto apziņu zinātniskā darbā.

Pieminu šeit vēl jauno Zeebergu, ar kuņu kopā klausījos lekcijas. Viņš bija vecākā kursa students, beidza ātrāki un ātri kļuva docents. Man nācās pie viņa izturēt pārbaudījumu dogmu vēsturē.

Ir jau zināma lieta, ka jauni profesori mēdz būt bargi eksāminātori. To, varbūt, labi zinādams, biju pamatīgi sagatavojies uz dogmu vēsturi pēc plašās Tomazija dogmu vēstures grāmatas. Pavisam sāpus biju atstājis Zeeberga burtnīcas. Un kāds nu bija gala iznākums?

Zeebergs man uzdeva jautājumu par «Laupītāju sinodi». Es pūlējos raksturot šo sinodi pēc Tomazija grāmatas, cik tā man bija palikusi prātā.

Zeebergs bija neapmierināts un ielika man spriedumu: «mēreni labi». Šis spriedums iznīcināja manu kandidāta gradu... Neko darīt! Un tomēr mēs abi nesem kā kopā bijām klausījušies lekcijas, — abi nesem kā bijām smēluši no viena zinātnes avota!

Zeeberga spriedums novirzīja manu gaitu uz praktisko darbu, ko arī nekad neesmu nožēlojis. Bet toreiz es biju tik nelaimīgs par savu «graduēto studentu», ka veselu pusgadu pēc tam pūlējos, likt vēl reiz eksāmenu...

Daudziem no mums, latviešiem, toreiz nelaimējās saņiegt kandidāta gradu. Pat spējīgākie no mums saņēma dažkārt graduētā studenta pakāpi. Tā piemēram Olavs, Jende, Maldonis, Ādolfs Kundziņš un daudzi citi.

* * *

Eksāmens bija jāliek arī krievu valodā pie profesora Viskovatova. Pēdējam bija tā dāvana, ļoti interesanti celt priekšā krievu literātūru. Viņš pats tā aizrāvās lasīdams par krievu literātūru, ka nereti aptrūka elpas, un bija drusku jāatpūšas.

Reti kāds sagatavojās uz šiem krievu eksāmeniem. Tādēļ, ka profesors steigā nevarēja atrast citus jautājumus un atkārtoja tos pašus parastos, tad arī studenti turēja gatavībā zināmas atbildes. Lai profesors prasīja par ko prasīdams, — vai nu par Oņeginu, vai Kapitanskiju dočku, vai arī par Puškinu pašu, vai par Ļermontovu, vai par Pečorīnu, vai Gogoļu vai Čičikovu, — vienmēr varēja atbildēt: «Eto čisto russkij tip». Un to atbildi tad studenti turēja gatavībā. Tikai viens students reiz iekrita. Maz prasdams krievu valodu, viņš esot atbildējis uz profesora jautājumu: «Vai Jūs klausījāties manas lekcijas?» — «Eto čisto russkij tip».

Jaunlatvietis.

Jau no agrākiem kandidāta gadiem mani sāka dēvēt par jaunlatvieti.

Varbūt tādēļ, ka es savas domas par tautības jautājumiem mēdzu izteikt ļoti atklāti un arī spilgtāki nekā citi.

Bet šis nosaukums man nekādi nebija piemērojams.

Jo ko tad mēdza saprast ar vārdu: «jaunlatvietis», un no kurienes ņemts šis jēdziens?

Tas bija ņemts no tās kustības, ko Vācijā mēdza saukt par «Jungdeutschland». Šī kustība bija cēlusies Vācijā pēc 1848. gada, — pēc tā gada, kur «troņi un altāri» griļojās.» Tad sāka parādīties Vācijā šī revolūcionārā strāva, ko mēdza nosaukt par «Jungdeutschland».

Priekšgalā šai jaunvācu strāvai stāvēja tādi vīri kā Heinrichs Heine, Ludvigs Börne (pēc īstā vārda Leibe Baruchs), Guckovs, Laube, Veinbergs, Theodors Mundts un citi.

Revolūcionāru ideju vadīti, šie vīri lika novārtā ticību, tikumību, laulību.

Francija pabalstīja šo strāvu, izmaksādama Heinem, šīs strāvas vadonim, ikgadus 4000 frankus.

Heine, «šis mēdītāju putns vācu dzejas birzē», apsmēja visu, kas ir svēts.

Arī viņa atgriešanās, īsi pirms nāves, 1856. g. Parīzē, ir stipri apšaubāma.

Domāju, ka tāds vīrs, kuŗš īsi pirms nāves uz jautājumu, kādas attiecības viņam esot ar Dievu, — varēja atbildēt: «Apmierinājaties, — Dievs man piedos, — piedot ir viņa amats.» — domāju, ka vīrs, kas tā varēja atbildēt, nevarēja būt atgriezies.

Tādi bija jaunvācieši, kuŗu nosaukumu pielika mums.

Kāda bija šo ļaužu tikumība, to lai spriež tie, kas lasījuši Heines klasiskā valodā dziļā, īstā liriskā sarakstītās dzejas un viņa «Harzreise».

Dzejā viņš tērpis dažu labu netīru domu. Heine raksturo sava virziena ļaudis sekošiem pantiem:

- «Selten habt ihr mich verstanden,
- «Selten auch verstand ich euch:
- «Doch, wo wir im Koth uns fanden,
- «Da verstanden wir uns gleich.

Latviskošu šos pantus:

- «Reti jūs man' sapratuši,
- «Reti sapratu es jūs,
- «Tikai dubļos iestiguši
- «Tūlīt spējam saprasties.

Vai pēc visa tā šis vārds «jaunlatvieši» nebija mums, tautiskās atmodas cilvēkiem, nepelnīts apvainojums?

Mēs tāda nosaukuma nebijām pelnījuši.

Mēs, tautiskās atmodas cilvēki, pa lielākai daļai nebijām atkritēji no Dieva.

Tādi vīri kā Krišjānis Valdemārs, Kronvalds, Krišjānis Kalniņš, A. Vēbers, Pārstrauts, Lautenbachs un citi justos dziļi apvainoti, ja tos nosauktu par ateistiem, bezdievjiem vai izvirtuļiem.

Prātā nāk Kronvalda vārdi: Tauta bez ticības un tautības ir mirēja tauta.» —

Arī mani nedrīkstēja saukt šai ziņā par jaunlatvieti, jo es biju Dieva meklētājs. Es gribēju Dievam kalpot, viņu godināt. Nezinu citus vārdus, kas tā raksturo manu toreizējo Dieva meklēšanu, kā tie vārdi, ko Korus uzrakstījis savā 42. dziesmā: «Kā briedis brēc pēc ūdens upēm, tā mana dvēsele brēc pēc Dieva, tā dzīvā Dieva.»

Dienām, naktīm studēdams es meklēju Dievu.

Veselība un nervi sāka ciest.

Man draudēja zināma vienpusība.

Ļoti gribējās iestāties pirmā latviešu korporācijā Lettonijā, — bet vecāki to liedza.

Tur es, — muižas arendatora dēls, — nekā nevarēšot mācīties. Tad lai stājoties labāk kādā vācu korporācijā.

Šos aizspriedumus pret Lettoniju maniem vecākiem bija iedvesis mans brālis Gustavs. Gustavs bija izstājies

no Lettonijas, un bija kopā ar savu draugu Edvardu Veidenbaumu, ar Kauliņu — vēlāko profesoru, — Jēkabu Ozoliņu, — vēlāko J. Piebalgas mācītāju, Jāni Ērmani, vēlāko Krimuldas mācītāju, Aleksandru Daugi, vēlāko profesoru, — Jāni Neimani, vēlāko ārstu Alūksnē, Pipkalēju un citiem nodibinājuši latviešu lasāmos vakarus. Šis pulciņš izdeva laikrakstu «Pūrs» un, bieži sanākdams, veica ražīgu darbu.

Bet mani visupirmā kārtā saistīja nevis literāriskā darbība, bet gan tautiskā atmoda.

Savai tautai piederēt, savu tautu celt saulītē, — to es gribēju.

Un no šī viedokļa raugoties man vairāk patika Lettonija.

Jau sen biju sācis jūsmot par tautisko atmodu, — jau no ģimnazista gadiem. Tā tautiskā atmoda, kas bija uzliesmojusi Mazsalacā, Rūjienā un citur, — bija sasniegusi arī mani. Atceros, ka, vēl ģimnazists būdams, biju sajūsminājies par Merķeļa rakstu: «Vanems Imanta». Jau ģimnazists būdams, biju izvēlējies šo teikumu par tematu vācu literatūras stundai. Bet virsskolotājs Kolbergs to atraidīja. Kāpēc? to nezinu, jo dzejas šai teikā ir daudz un uzrakstīta tā klasiskā vācu valodā.

Toreiz, kad es atstāju ģimnaziju, es no visām grāmatām visvairāk cienīju biblii, — pēc tās — tautas daiņas. Ausekļa rakstus, Šilleru. Ļoti mani toreiz sajūsmināja trešie dziesmu svētki 1888. gadā, kuŗos piedalījās 110 kuŗi, ar 26.000 dziedātājiem. Kad atskanēja: «Ak, Jeruzaleme. modies», — šī korāļu karaliene, — tad daudziem asaras bija acīs.

Arī šī nacionālisma dēļ, arī šīs tautiskās sajūsmas dēļ nebiju pelnījis, ka mani nīst un sauc par jaunlatvieti: jo šim nacionālismam, bija vismaz manā dzīvē a r ī dziļi reliģiozi pamati — 4. bauslis, Ebr. 11, 24. 25. un tā projām.

Nekad arī mans nacionālisms nav bijis šaurs un fanātisks. Vienmēr esmu centies cienīt arī citu nacionā-

lismu. Taisni tādēļ, ka pats esmu cietis sava tautiskuma dēļ — taisni tāpēc esmu mācījies cienīt arī citu tautiskumu. Netaisnība, apspiešana, fanātisms šai laukā man vienmēr ir bijuši pretīgi.

No tā laika letoņiem sevišķi piegrieza man savu uzmanību Lettonijas dibinātājs un pirmais seniors Pārstrauts. Viņš vairāk reizes mani aicināja iestāties Lettonijā. Man ar naudas trūkumu atrunājoties viņš dusmīgs man atbildēja: «Nu tad es Tev varu pasacīt, ka Tu tautas mācītājs nekad nebūsi. Labākā gadījumā Tu būsi tāds kā Neulands*) un Auniņš.» Abi pēdējie bija slaveni mācītāji, tikai tautības ziņā viņus nevarēja dēvēt par īstiem latviešiem. Pārstrauts mani apmeklēdams, atnesa man dažu labu no Lettonijas bibliotēkas grāmatām. Visdziļāko iespaidu uz mani atstāja Kaudzišu «Mērnieku laiki». Šī grāmata mani tā sajūsmināja, ka nospriedu jau latviešu bibliotēkas dēļ vien iestāties Lettonijā, kaut arī apzinājos, ka vecāki šim solim būs pretim.

Rakstiju savam tēvocim valsts padomniekam (hofrātam) Kārlim Beldavam uz Belaja Cerkov un lūdzu viņu, lai viņš man aizdod naudu, ko iestāties Lettonijā. Mans tēvocis labprāt izpildīja manu lūgumu, un nu biju sasniedzis to, ko sen jau biju vēlējies. Arī vecāki vairs nepretojās. Iestājos Lettonijā 28. februārī 1891. gadā. Nekad to savā mūžā neesmu nožēlojis, kaut gan man Lettonijas dēļ daudz kas bijis jāizcieš vēlākā mūžā.

Gribētos šeit īsiem vārdiem aizrādīt uz latviešu tautiskās kustības izcelšanos Tērbatā.

Šīs kustības sācējs bija Krišjānis Valdemārs, kas 29 gadus vecs bija pārnācis uz Tērbatu kamerālzinības studēt. Viņš bija pirmais no latviešu studentiem, kas uzdrošinājās piestiprināt pie savas studenta istabas durvīm vizītkarti ar parakstu «latvietis». Viņa pretinieki viņam deva lamas vārdu: «jaunlatvietības tēvs». Valdemāra skubināti, 14 latvju studenti sadevās kopā latvju pulciņā 1856. gadā. Šai pulciņā sevišķi rosīgi strādāja Juris Alunāns, izdodams rakstu krājumu «Sēta, daba, pasaule».

*) Man nu gan jāsaaka, ka Neulands ir bijis tautas mācītājs.

No šī rakstu krājuma 1860. gadā iznāca jau trīs burtnīcas. Bet četrus gadus vēlāk Alunāns mira 32 gadus vecs.

Veselus 26 gadus šī latviešu kustība Tērbatā auga augumā. Tur mēs sastopam vīrus kā Kronvaldu, Baronu, Kundziņus, Libieti, Dīriķi, Kļaviņu, K. Mülleru, Zakrānoviņu, Grosberģi, Pavasaru, manu tēvoci K. Beldavu, ko augšā pieminēju, un vēl daudz, daudz citus.

Grünberģu Atis, Šmīdchen's, Müllers, Kundziņš, Libietis, Grünberģu Jānis, Grietens, J. Dīrlīsis, Kronvalda Atis, Zemers, Kārklīņš.

1871.

14. maijā 1882. gadā Lettonijas karogu pirmo reizi svīnīgā gājienā nes uz augstskolu K. Avots. — tagadējais prāvests.

Daudz cīņu ir izcīnījusi Lettonija. Daudz asiņu tur plūdis, — sevišķi no tā laika, kur Lettonija uzņēma savos filistros tik noteiktus latviešus, kā Krišjāni Kalniņu un Al. Vēberu.

Vienmēr noteiktāki letoņi dabūja nosaukumu: jaunlatvieši».

Kad es studēju, tad profesoru saimē latviešu nebija izņemot lektoru Lautenbachu, kurš lasīja lekcijas par latviešu gramatiku un tautas dainām. Šīs lekcij-

jas bija īsta atspirga pēc grūtā dienas darba — sevišķi tad, kad L. lasīja par tautas dziesmām.

Baltijas vācieši nevarēja un nevarēja izprast, kā gan cilvēks, kas baudījis vācu izglītību, — kā gan tāds cilvēks var vēl palikt latvietis. Nekā nelīdzēja aizrādījumi, ka kultūra ir visu pasaules tautu kopējais īpašums un ka kultūra tādēļ var būt vispirmā kārtā tikai starptautiska. To nesaprata.

Radās vesela rinda studentu latviešu, kas šiem uzskatiem piebalsodami raksturoja savas dzīves gaitas sekošiem īsiem vārdiem: «Pēc dzimuma esmu latvietis, pēc izglītības vācietis un pēc tautības arī vācietis.» Jo tautību, pēc viņu domām, noteic. audzināšana un simpatijas.

Dažu reizi sīkumi raksturo lielas un nozīmīgas parādības.

Pieminēšu šeit tādus sīkumus.

Janvāra mēnesī uz, tā nosaukto, «melno nedēļu» Tērbatā mēdza sabraukt daudz garīdznieku. Viņus aicināja teoloģijas fakultāte, lai kopīgi ar mācītājiem apspriestu dažus zinātniskus un arī praktiskus jautājumus.

Šīs sapulces mēdza ar lielu izpratni un veiklību vadīt prāvests Viligerode, — vēlākais Maskavas ģenerālsuperintendents.

Atbrauca arī Vidzemes ģenerālsuperintendents.

Pārstrauts un es, mēs ar viņu sasveicinājāmies dzelzceļa uzgaidāmās telpās.

Es nezinu, kā tas gadījās, bet mēs ar Pārstrautu ģenerālsuperintendentam dzirdot sarunājāmies latviešu valodā.

Šis nieks jau pietika, lai mūs ierindotu «jaunlatviešu» pulkā.

Nāca klāt vēl kas cits.

Savas studijas beidzis es, caur Rīgu braukdams, biju iedrošinājies pie ģenerālsuperintendenta pieiet Lettonijas krāsu lentā tērpies — ar letoņu deķeli.

Vēlāk dabūju dzirdēt, ka ģenerālsuperintendents to uzskatījis par demonstrāciju.

Šeit bija pēc viņa domām kas jālauž. Kā šī «laušana» notika, par to stāstīšu vēlāk.

Atskatīdamies atpakaļ uz saviem jaunlatvietības laikiem, aizrādu, ka mūsu pretinieki ir šad un tad centušies nostādīt šo kustību kā revolūcionāru kustību.

Jaunlatvietība nekad nav bijusi revolūcionāra kustība, bet gan vienmēr evolūcionāra kustība.

Ne revolūcijas, bet gan evolūcijas ceļā jaunlatvieši gribēja celt savu tautu saulītē, vairojot viņas kultūrālās un materiālās vērtības. Marksisms toreiz nebija vēl spaspējis ieviesties pie mums. Markss bija miris 1883. gadā, un viņa «Kapitāla» otrais un trešais sējums iznāca tikai vēl 1894. gadā. Tā tad par kaut kādu revolūcionāru kustību latviešu zemē toreiz vēl nevarēja būt ne runas. Toreiz, kad es liku savu konsistoriāleksamēnu, (1893. gadā), — toreiz Rainis-Pliekšans darbojās vēl mierīgi kā Dienas Lapas redaktors no 1891.—1895. gadam. Taisnība: jau 90. un 91. gadā sāk parādīties Dienas Lapā no Raiņa spalvas dažas jaunās strāvas idejas, — bet tās bija tikai pirmās bezdelīgas. Tie bija pirmie mēģinājumi no tautiskās atmodas aicināt uz sociālismu.

Kā izšķīrās šīs abas strāvas?

Viena gribēja celt saulītē pati savu tautu, otra — visu pasauli.

Viena gribēja iet evolūcijas ceļu, — otra no saktā gala sapņoja un domāja par revolūciju.

Viena stāvēja cēloniskā sakarā ar Itālijas tautisko atmodu un to tautisko atmodu, kas sekoja vācu franču karā, — otra stāvēja cēloniskā sakarā ar 1848. gadu, — to gadu, kur «Grīļojās troņi un altāri».

Ja gribēja, varēja saukt mūs par jaunlatviešiem, — bet tikai ne tai peļamā nozīmē, kā mēdza saukt «Jungdeutschland.»

Bet ko tur runāt? Baltijas vācieši dēvēja par «jaunvāciešiem» pat arī tādus teicamus vīrus kā Hamilkāru von Fölkerzamu, — vienkārši aiz tā iemesla, ka Fölkerzavam patikās pārdot latviešiem par dzimtu zemnieku mājas.

Tāds solis bija pēc viņu domām peļams un apliekams ar lamas vārdu: «jaunvācietība».

Tādi toreiz bija laiki.

Konsistorijas bardzība.

Pirmo reizi es stājos konsistorijas pārbaudījumos 21. maijā 1893. gadā.

Konsistorija noturēja toreiz savas sēdes Rīgas pilī, — tagadējā valsts mūzeja telpās.

No visiem pārbaudījumiem, kušos es savā mūžā esmu bijis, šis Konsistorijas pārbaudījums bija visubargākais. Šausmīgs pārbaudījums.

Tā vien man liekas, ka spriedumi bijuši līdz zināmam mēram jau gatavi.

Nedriktēja taču mācītāju saimē laist tādu spilgtu jaunlatvieti! Tas bija jāattura. Tam bija jāpasaka, lai viņš papriekšu atgriežas, lai pie laika pārkārto savus ieskatus.

Tādu iespaidu es guvu.

Vai šis iespaids pilnīgi atbilda patiesībai un īstenībai, to nezinu.

Protokolos redzami spriedumi, ko toreiz saņēmu: vācu valodā: satis bene, t. i. diezgan labi; latviešu valodā: satis bene, t. i. diezgan labi. Tas bija spriedums, ar ko tikko varēja tikt cauri. Nav lieki atzīmēt, ka mans eksāminātors latviešu valodā bija pats ģenerālsuperintendents, izbijis igauņu mācītājs, kas pats latviski neprata. Ja viņam amata darišanās bija jānotur kāda īsa uzruna, tad viņš to uzrakstīja un nolasīja. Izlasījis Bilenšteina gramatikā kādu nodaļu par divdabi — viņš mani jautāja par to. Savu mūžu es nebiju mācījies latviešu gramatiku. Nekāds brīnums, ka es šo nodaļu nepārzināju. Tās vietā man bija dzīvā latviešu valoda. Ne bez iemesla saņēmu tādēļ par latviešu valodu atzīmi: satis bene. Latīņu valodā bija atzīme: labi. Eksēģēzē: labi. Jaunās derības tulkošanā: non liquet, t. i. nepietiekoši. Dogmatikā: nepietiekoši. Baznīcas vēsturē: nepietiekoši, filozo-

fijā; nepietiekoši, homiletikā; nepietiekoši, sprediķī; nepietiekoši.

Vispārējā atzīme: «Pamatīgu studiju trūkst, un tādēļ trūkst arī spēju teoloģiski pareizi spriest.»

Vispārējais gala spriedums: «Nepietiekoši».

Bet augstskola man bija devusi visos arodos vai nu labus, vai ļoti labus spriedumus, — tikai vienā vienīgā arodā, dogmu vēsturē, es biju saņēmis spriedumu: diezgan labi (ziemlich gut).

Es biju pilnīgi izkritis cauri.

Ko man bija domāt? Ko darīt?

Aprakstīt to, ko es izjutu pēc šo spriedumu nolasīšanas, es nespēju.

Kad es pēc kāda laika ierados pie ģenerālsuperintendenta, viņš man jautāja, vai tas tiesa, ko ļaudis stāstot, ka es esot gribējis iet uz Daugavu slīcināties?

Atbildēju, ka tas nav tiesa, ka es ar īgnumu un sašutumu atraidu šādas valodas.

Es teicu ģenerālsuperintendentam, ka es visu šo pārbaudījumu nesaprotu. Es teicu: Man ir tā ap sirdi, it kā mani būtu ievēduši tumšā pagrabā un stumtu ar pieri pret kādu sienu.

«Jūs daudz ko nesaprotat.» teica ģenerālsuperintendents. «Jums jāizprot ir visupirms tas, ka vajadzīgs slīcināt veco Ādamu. Tas jums ir jāsaprot. Bet vecais Ādams ir kā kaķis, kas nevar tik viegli noslikt. Tas vienumēr no jauna paceļas virs ūdens. Tad to vajag atkal no jauna pagremdēt zem ūdens, kamēr viņš nobeidzas. Saprotat: ikdienas, ikdienas tas jādara.»

Es nu nemaz neattapos prasīt, vai tad Magnificencei pašai nav arī ikdienas jāslīcina vecais Ādams? Šāds jautājums patiesībā nebūtu bijis lieks.

Uz manu jautājumu, kā gan izskaidrojas šī izšķirība starp augstskolas un konsistorijas spriedumiem, saņēmu atbildi: «Augstskola spriež par to, ko jūs zināt, bet konsistorija spriež par to, kā jūs to, ko jūs zināt, izlietosiet attiecībā uz draudzi. Te ir tā starpība. Un tas jums jāievēro.»

Beidzot es jautāju, kad es varu atkārtot savu eksāmenu.

«Pēc pusgada,» atbildēja ģenerālsuperintendents.

«Bet magnificence,» es savā naīvitātē atbildēju, «baznīcas likums jau noteic, ka tādos gadījumos, kur kāds pārbaudījumos pilnīgi izkritis cauri, — ka tādos gadījumos viņš eksāminējams tikai pēc vesela gada.»

«Ak tā!» atbildēja magnificence, «nu, tad nāciet pēc vesela gada!»

Ar to nobeidzās mūsu saruna. Es aizgāju. Ko izjutu, to izteikt ir grūti. Nemaz arī nemēģināšu to darīt.

Viens dzīves gads bija zaudēts. Pie tam es dzīvi izjutu, ka viss šis pārbaudījums man it kā bija uzspiedis kādu kauna traipu: it kā es nebūtu vairs cienīgs stāties garīdznieku kārtā. Maz mani varēja iepriecināt ģenerālsuperintendenta aizrādījums, — ka arī Straupes Silemanis esot reiz izkritis cauri, — un tomēr esot tapis prāvests!

Kādā dvēseles noskaņojumā es esmu pavadījis šo vienu gadu!

Un tomēr! No mūžības viedokļa šie piedzīvojumi un pārdzīvojumi izraugās laikam taču citādi. No šī viedokļa tie bija varbūt ļoti noderīgi un ļoti svētīgi.

Es ģenerālsuperintendentam nepārmetu negodīgumu. Viņš nebija negodīgs. Es pasvītāju to. Kaut ko ļaunu, negodīgu darīt viņš negribēja. Bet viņš bija sava laika bērns. No tā laika vācu mācītāju viedokļa viņš ir izprotams. Viņam likās, ka mani ir kaut kas laužams, kaut kas, kas nekad arī nevarēja iederēt un pieskaņoties tā laika garīdzniecībai. Laužams bija šis jaunlatvietis, kuņš tāds, kāds viņš bija, pēc ģenerālsup. domām nederēja un nekad arī nevarēja derēt mācītāja amatam.

Esmu pārliecināts, ka ģenerālsup. no sava viedokļa un sava laika bērns būdams ar tām gara spējām, kas viņam bija, citādi nevarēja darīt.

Pavisam citādi viņš būtu rikojies, ja viņam būtu bijušas tādas gara spējas, kādas piemita piemēram ģenerālsup. Zontagam 19-tā gadusimteņa sākumā. Tas vīrs sa-

prata savu laiku. Tam bija tā laika Vakareiropas izglītota vīra viedoklis. Tas manam ģenerālsup. nebija.

Viss tas laiks ļoti smaka aizspriedumos pret latviešiem. Tiem bija būt un mūžīgi palikt kalpu tautai. Katrs, kas gribēja grozīt šo stāvokli, bija uzskatāms kā kaitīgs zemei. Arī bīskaps Valters savā laikā neturēja labu prātu pret jaunlatviešiem, bet viņa viedoklis bija plašāks un brīvāks nekā manam ģenerālsup. Viņš gribēja veicināt latvju tautas labklājību gruntniecību nostiprinot un viņu uzņemot vācu tautībā un kultūrā. No bīskapa F. Valtera viedokļa šī griba bija teicama, un latvieši viņu savā laikā ir mīlējuši un cienījuši.

Par sevi es varu teikt, ka es gribēju savu tautu celt, cik tas manos spēkos stāvēja. Gribēju celt viņu saulītē, lai tā top ar laiku līdztiesīga un līdzvērtīga kultūrālā ziņā vācu tautai. Tāds bija mans ideāls. Gribēju būt savas tautas dēls.

Tāds, es domāju, bija katra tautas atmodas cilvēka ideāls.

Pārdomājot to pazeminājumu, ko es piedzīvoju savā pirmā konsistorijas pārbaudījumā, prātā nāk kāda angļu dabas pētnieka Henrija Drumonda vārds, ko viņš izsaka savā rakstā «Pax vobiscum»: «Vai tad tiešām to nevaram izprast, ka ceļš uz pazemību bieži vien iet caur pazeminājumiem? Nav citu skolu, kur tik ļoti mācāties pazemību, kā pazemojumu skolā, un ir ļoti nozīmīgi mums, ja ļaujames uzņemties šai skolā. Šai skolā būt labam skolniekam nozīmē tik daudz, kā nesarūgtināties no pazeminājumiem, nekļūt atriebīgam, bet piedot un sacīt: «Tas viss notiek ar Dieva ziņu!»

Smiltēnē.

Pēc konsistorijas pārbaudījuma saņēmu mīļu aicinājumu uz Smiltēni. Smiltēnes mācītājs Kārlis Kundziņš, dzirdējis par manu nelaimi, aicināja mani pie sevis, — gan vēl ne kā kandidātu, jo tiesības uz to man vēl trūka, — bet gan kā mīļu viesi. Pie tās reizes varot arī viņa bērnus paskolot.

Atzīmēju šeit, ka Kundziņa bērnus skolot bija viegli, jo tie bija labi audzināti un centīgi. Sevišķi apdāvināts bija vecākais dēls Karlo. Pauls vēl nebija skolas gadus. Šis aicinājums uz Smiltēni iespīdēja kā saules stari manā bēdu naktī.

Ar prieku pieņēmu Kundziņa aicinājumu. Atmiņā man vēl tas skaistais vakars, kad piebraucu Smiltenes mācītāja muižā. Salds vakara miers klājās pār mācītājmuīžu un tās auglīgo apkaimi.

Vasara gāja uz beigām. Rudens jau pieteicās. Kundziņš, nākdams no kāda dievgaldnieka mielošanas, vēl amata tērpā būdams, atvēra durvis uz lielo, plašo Smiltenes mācītājmuīžas zāli, kur mēs pašulaik bijām atsēdusies tais atzveltnēs, kur šeit pieliktā gleznā redzam sēžam abus jubilārus. Mācītāja Kundziņa acīs atspīdēja tāda sirsnība un labvēlība, tāds miers un prieks, ka no pirmā mirkļa viņš man kļuva tuvs un miļš. Šim vīram, tā es izjutu, es varēju pilnīgi uzticēties. Šis mani arī sa-
prātis.

Neizdzēšamā piemiņā man palicis tas svētvakars, ko es pašā pirmā vakarā piedzīvoju Smiltenes mācītājmuīžā. Kundziņš turēja vakarlūgšanu kopā ar savu saimi, — un man bija tā, it kā pēc vētrainām, drūmām dienām, būtu iestājies jauks svētvakara miers, it kā dzīvais Kristus būtu iestājies mūsu vidū, sveicinādams mūs ar savu miera sveicienu.

Manu toreizējo dvēseles noskaņojumu varbūt mazliet izteic tā dziesma:

- «Vakars nāk. Tas brīdis klātu,
- «Kur kā toreiz Emavā
- «Mums ar sirdi pacilātu
- «Jāsāk svēta lūgšana:
- «Nem, Kungs, pie mums mājvietu,
- «Turi savu mielastu,
- «Un ar mieru paliekamu
- «Pildi mūs un mūsu namu.

Tās bija saulainas dienas, ko es vadīju Smiltenes mācītājmuīžā. Kur jau cilvēki paši saulaīmi, — tur tie izstaro arī citiem saules starus.

Draudze ļoti cienīja un mīlēja savu mācītāju. Man palicis prātā kāds gadījums, kur spilgti parādījās šī draudzes mīlestība un cienība.

Kundziņi bija izbraukuši uz ārzemēm.

Cik mīļi un sirsnīgi draudze tos sagaidīja mājās pārbraucam!

Jau no tālienes tos sveicināja goda vārti mācītājmuižas gatvas galā. Liels ļaužu pulks sagaidīja mācītāju un viņa laulāto draudzeni pie mācītājmuižas lievenēm. Liela draudze bija sanākusi. Un tas bija darba dienā.

Kundziņš līdz asarām aizkustināts nostājās uz lievenēm un uzņēma dziesmu:

«Dievs Kungs ir mūsu stiprā pils!»

Un tāli pāri mācītājmuižas parkam nesās varenā dziesma it kā uz ērgļa spārniem.

Smiltēnē es varēju redzēt, ko nozīmē saskaņa starp draudzi un mācītāju, cik tā ir liela laime, ja draudze var cienīt un mīlēt savu mācītāju. Cik vareni šī labā saskaņa iedarbojas uz dvēseles kopšanu, uz sprediķiem un runām!

Mācītājam vajadzīgs daudz mīlestības. Viņam vajag būt vaļā no sevis paša, lai varētu iejusties citu stāvokļos, lai varētu ar citiem kopā priecāties un bēdāties. Sirdsizglītotam viņam vajag būt. Kas tad ir sirdsizglītība?

Tā ir iespēja iedziļināties un iejusties otra stāvoklī.

Un Kundziņam šī spēja bija lielā mērā. Ceļas jautājums: Kā tad tiekam vaļā no sevis paša? Man šķiet, ka šeit ir ejams tikai viens ceļš: atgriešanās ceļš. Cilvēkam, kas atgriezies, viņa paša «Es» vairs nav dzīves centrs. Dzīves centrs viņam tapis Dievs un caur to arī tuvākais, sabiedrība, tauta, valsts. Atgriešanās ir dzīves centru maiņa.

Cilvēks, kas ir atgriezies, ir vaļā no sevis paša, un viegli viņam iespējams iedziļināties otra cilvēka stāvoklī.

Šo spēju iedziļināties otra stāvoklī Kundziņš, man šķiet, nav mantojis tik daudz no dabas māmuļas, — kā no Kristus. Viņš bija arī liels sabiedriskais darbinieks.

Ļoti daudzpusīga bija Kundziņa darbība. Viņš palīdzēja smiltēniešiem dibināt un uzturēt biedrības, pats bija Smiltēnes krāj- un aizdevu kases direktors, Zemkopības biedrības priekšnieks, Rīgas latv. biedrības goda biedrs, Valmieras kurlmēmo biedrības direktors u. t. t., u. t. t.

Vēlākos gados viņš ņēma rosīgu dalību Smiltenes vidusskolas dibināšanā. Mācītāju aprindās viņš pazīstams kā viens no bībeles tulkojuma pārlabotājiem un kā kandidātu tēvs.

Ap 30 kandidātu viņam ir bijuši. To pulkā arī † bīskaps Irbe, kā viens no pirmiem.

Manā laikā Smiltēnē bija arī vēl kandidāts Kārlis Kellers, vēlākais Saeimas deputāts un Leipcigas augstskolas goda doktors.

Gan jau no sākuma fraters rīgenzis ar letoni nevarēja labi saprasties. Bija daudz strīdu, — dažureiz līdz rīta ausmai. — bet slimība, kas piemeklēja i vienu, i otru, mācīja saprasties un cienīt vienam otru. Kundziņa darbība bija ļoti daudzpusīga. Kundziņš nenoslēdzās no pasaules, bet centās ienest pasaules dzīvē Kristus garu.

Viņš rīkojās pēc ap. Pāvila vārdiem: «Visš jums pieder, bet jūs Kristum, bet Kristus Dievam.» 1. Kor. 5, 22, 23.

Protams, ka no tāda sēniora mēs kandidāti daudz ko varējām mācīties. Drīzi aizritēja gads, un atkal sāka tuvoties baigais konsistorijas eksāmens. Tur bija jābūt gatavam uz visu.

Smiltēnē mēs kandidāti daudz ko varējām mācīties.

Sevišķi daudz varēju mācīties no Kundziņa, kā dvēseles kopēja. Viņa lielā sirsnība, ar kādu tas saņēma bagātus un nabagus, zemu un augstu, atvēra viņam siržu durvis. Viņa spēja iedziļināties katra atsevišķa draudzes locekļa stāvoklī, veda viņu tuvāk dvēselēm. Lai labāki iepazītos ar visiem draudzes locekļiem, viņš ļoti apzinīgi veda personālgrāmatas. Tur atradās rūpīgi uzrakstītas smiltēniešu cilšu ciltis. Kundziņš pats pārrakstīja šos biezos rullus. Viņa raksts ir palicis skaists līdz vecuma dienām.

Liels latviešu dvēseles kopējs Juris Neiķens bija sevišķu vērību piegriezis personālsarakstiem, lai tuvāki iepazītos ar katru draudzes locekli un viņa ģimenes sastāvu: šo pašu ceļu gāja arī Kundziņš.

Kundziņa tēvam neviens draudzes loceklis nebija par zemu, parniecīgu, lai nepiegieztu viņam vērību.

Šai ziņā viņš bija dvēseles kopšanā mums cildens paraugs.

Bet arī viņa iesvētes mācībās es varēju daudz ko mācīties. Pieminēšu vienu tādu stundu: Kundziņš runāja pašlaik par pirmo ticības locekli.

Viņš apstājās pie tiem Lutera paskaidrojuma vārdiem: «acis, ausis un visus locekļus, saprašanu un visus prātus devis un vēl uztur turklāt...»

Cik uzskatāmi Kundziņš iztēloja šīs Dieva dāvanas! Cik sirsniņi mācīja mums pateikties Dievam par šīm augstām spējām!

Runādams par «acīm», viņš veda mūs sev līdz pie neredzīgiem uz Strazdu muižas neredzīgo iestādi, dzīvi un uzskatāmi attēlodams mums neredzīgo bēdas un dzīves nevarību.

Runādams par to, ka Dievs mums devis «ausis», Kundziņš garā mūs noveda sev līdz uz viņa iemīļoto Valmieras kurlmēmo iestādi, kur viņš pats bija viens no priekšniecības locekļiem. Viņš aprakstīja kurlmēmo nozēlojamo stāvokli, iztēloja viņu nogrimšanu dziļā vientulībā, viņu noslēgtību no pasaules un no mīļiem cilvēkiem un aizrādīja uz to, ko zinātne mēģina darīt šo dzīves pabērnu stāvokļa uzlabošanai par labu.

Viņš runāja par to, kā mums jāizlieto šī augstā iespēja, ko nosaucam par dzirdi, lai dzirdētu ko labu, ko daiļu, ko svētu!

Un runādams par cilvēka veselo prātu, kā Dieva augsto dāvanu, viņš attēloja to bēdas un izmisumu, kas zaudējuši šo augsto dāvanu. Viņš aizrādīja uz to, ka mums ar savām gara dāvanām ir jāgodina Dievs, ir jākalpo tuvākam un cilvēcei. Ar dziļu īgnumu viņš aizrādīja uz tiem, kas savas bagātās gara dāvanas izlieto nelietīgi, lai tautu atsvešinātu Dievam, lai to grūztu netiklībā, izvirtībā, noziegumā. Kā mums jāslavē debesu Tēvs, kas mums devis un uztur savas augstās balvas! Kā mums ar tām jāgodina Dievs un jākalpo cilvēcei!

Tā viss tas vārdu sarindojums, ko Lutera devis pirmā ticības locekli, guva dzīvību.

Pārī visai šai rindai šalca mūžības šalkoņa.

Mēs izjutām kaut ko no tā, ko vācu dzejnieks Gellers († 1769.) ielicis savā dziesmā:

- «Cik liela Dieva žēlastība!
- «Vai cilvēks tas, kas neredz to:
- «Kas savā lielā cietsirdībā
- «Tam Kungam pateikt netiko?
- «Es viņa lielo mīlestību
- «Ar prieku prātā turēšu,
- «Un allaž pieminēt to gribu,
- «Cik daudz no viņa saņēmu.

Tiešām, iesvētīšanas mācība ir visusvētākā vieta mācītāja darbā!

Kurš mācītājs lai uzdrošinātos šai darbā stāties bez sirsnīgas lūgšanas?!

Iesvētes mācībā tautas zieds ir mācītāja priekšā. Tautas zieds gaida no viņa mūžības rasu.

Mācītājs atrodas it kā ziedoņa svētrītā. Jaunās sirdis atveras viņa priekšā un gaida mūžības valgmi.

Tad, kad izbeigsies šis svētais laiks, kad beigsies iesvētes mācība, — tad jaunatne aizsteigsies dzīvē, un daļa no viņas neatgriezīsies vairs nekad, nekad! Dažs labs saņems varbūt Jūdasa Iskarjata daļu.

Un par to būs jāatbild reiz mācītājam. Jāatbild mūžības priekšā!

Ak, jaunie amatbrāļi, kas jūs darbā stājaties, sagatavojaties rūpīgi šim svētam konfirmācijas darbam. Neaizmirstat, ka jūs šo nozīmīgo darbu strādādami veidojat tautas likteni.

Netaupiet studijas, nekaunaties mācīties no citiem, kas godam veikuši un veic savu darbu. Noziedzīgs būtu tāds kauns.

Iet iesvētes stundās bez pietiekošas sagatavošanās, ir grēks un noziegums pret Latvijas jaunatni, pret Latvijas daiļāko ziedu.

Veterināri (lopu ārsti) ziedo pusi no sava studiju laika teorijai, pusi praktiskam darbam, vingrinādamies kopt un ārstēt kustoņu miesas, — cik ilgu laiku tu, jauno mācītāj, esi ziedojis praktiskam darbam un praktiskiem

vingrinājumiem, lai cienīgi stātos tai lielā darbā. kurā
tevi sauc Kristus draudze Latvijā!?

Atbilde pats uz šo jautājumu.

Bet mūsu sinodēm vienmēr vairāk būtu jāpārdomā,
vai nebūtu atkal atjaunojams praktiskais kandidāta
gads?

No Smiltenes mācītāja Kundziņa mēs kandidāti mā-
cījāmies ar godbijību raudzīties uz to lielo uzdevumu, ko
mums stāda iesvētes laiks.

Lai ievadītu jaunos teologus praktiskā darbā, — un
sevišķi jaunatnes darbā, — tad mūsu Latvijas baznīca
šim nolūkam dibinājusi teol. institūtu Rīgā.

Baigais eksāmens atkārtojas.

Š ausmīgu iespaidu uz mani bija atstājis pirmais konsistorijas pārbaudījums. Dažu labu reizi biju izteicies savam brālīm — Dr. G. Beldavam, ka es vēlētos, lai mani tiesā labāki kuŗa katra krievu tiesa, nekā šī baznīcas tiesa. Nezināju kāpēc, bet es šo pārbaudīšanu uzskatīju vairāk par tiesāšanu.

Jo patiesībā es taču biju notiesāts un cietu sodu.

Par ko? To es nezināju.

Šaušalas man katru reizi pārskrēja pār kauliem, kad piedomāju, ka nupat, nupat atkal tuvojas baigais, noslēpumainais pārbaudījums.

Bet, pateicoties mācītāja Kundziņa, — varbūt arī prāvesta Šilinga aizrādījumiem, — ģenerālsuperintendents bija grozījis savas domas par mani.

Šie amatbrāļi, laikam, būs ziņojuši par mani, ka es tik pārspilēts jaunlatvietis nemaz neesmu, un ka es latvietis būdams un palikdams, cenšos tapt reiz arī labs mācītājs un ka es arī otra cilvēka tautību zinu cienīt, ja tikai cienī manējo.

Ka šādi aizrādījumi būs bijuši, to es noskārtu no visas tās izturēšanās, kādu novēroju pie ģenerālsuperintendenta.

Pienāca 7. maijs 1894. g.

Uz šo dienu bija nolikts sākums konsistorijas pārbaudījumiem.

Savas sēdes konsistorija turēja toreiz Rīgas pilī.

Skaidri vēl atceros šīs dienas. Pašlaik ātriem soļiem kāpu uz augšu pa trepēm, lai nokļūtu konsistorijas telpās.

Te ceļā sastapos ar ģenerālsuperintendentu. Lēnā un svinīgā gaitā viņš kāpa uz augšu ar portfeli padusē. Apsveicinājāmie.

Turēju par vajadzīgu izsacīt ģenerālsup. savas šaubas par to, vai tikai varēšu izturēt konsistorijas pārbaudījumu.

dijumu, jo «šoreiz, magnificence, man nav bijis iespējams tik labi sagatavoties uz pārbaudījumiem, kā pirmo reizi, tādēļ ka Smiltenes mācītāja muižā man trūka vajadzīgo grāmatu, kas man toreiz Tērbatā bija pie rokas.»

Gaiši, kā šodien, atceros vēl ģenerālsup. atbildi:

«Tā domājiet Jūs, kandidāta kungs, bet es domāju citādi.»

Ar šiem vārdiem ģenerālsup. gāja tālāk.

Vai atkal sagatavojas kāds negaiss?

Es paliku nezināšanā, un nebija arī ko prātot. Jānogaida bija ko nesīs nākotne.

Puslīdz vienaldzīgs stājos pārbaudījumos.

Atminos vēl to vietu, kur es sēdēju pie zaļā galda un visu šo savādo situāciju, kuŗā toreiz atrados.

Mans stāvoklis bija visai savāds, jo kā jūs nosauksiet to stāvokli, kad pašam jābrīnas, ka pats ir tik gudrs? Un pie tam tu pats sajūti, ka tu tik gudrs nemaz neesi. Man pietika tikai iebilst kaut ko, — tūliņ ģenerālsup. mani uzslavēja. Ar paceltu pirkstu viņš aizrādīja citiem kandidātiem:

«Redziet, kandidātu kungi, šeit šim kandidātam ir taisnība.

Acimredzot ģenerālsup. gribēja izlabot to, ko viņš gadu iepriekš man bija pāri darījis.

Varēja manīt, ka viņš pēdējā laikā bija saņēmis par mani labas ziņas. Tās bija nākušas sevišķi no Kundziņa. Tagad, kā teikts, viņš centās izlabot savu kļūdu.

Es arī nekad neapstrīdu, ka ģenerālsup. gribējis no sava viedokļa, to labāko, un ka viņš rīkojies pēc savas labākās sirdsapziņas. Jaunlatvieši bija pēc viņa pārliecības bezdievji un revolūcionāri, vai vismaz kaut kas tam līdzīgs. Viņš sprieda kā sava laika bērns ar tā laika vācu uzskatiem. Pēc viņa uzskatiem tā bija nelaime, ja jaunlatvietis, pie tam vēl ar paceltu galvu, gribēja stāties mācītāju rindās. Tas nedrīkstēja notikt. Vismaz lauzt viņu vajadzēja, — tad lai nāk, ja grib. Neskatoties uz visām klizmām, ko ģenerālsup. man sagādāja, es viņu tomēr novērtēju kā sava laika bērnu.

Mūsu ģenerālsup. gribēja izlabot savu kļūdu.

Bet ko man tas līdzēja?!

Viens dzīves gads taču bija zaudēts. Un kur nu vēl visas šīs bēdas, ko biju pārcietis un, droši vien, arī mani vecāki!

Ģenerālsup. izturēšanās pret mani bija bijusi bez tās mīlestības, ko sludināt draudzei bija ir viņa, ir mans pienākums. Mīlestība prot iedziļināties otra stāvoklī, meklējuma to izprast un atvainot.

Laizdams man pirmo reizi pilnīgi izkrist cauri, ģenerālsup. bija mani apzīmējis par cilvēku, kas, diezin, vai jebkad būs derīgs garīgam amatam.

Tā tas nebija noticis gadu gadiem. Par velti mani vēlāk mierināja ģenerālsup. Es zināju, ka tas bija ārkārtīgi bargs sods.

Man likās, ka tāds sods mani apvaino arī morāliski.

Un ar tādu apvainojumu, ar tādu traipu man bija jādzīvo veselu gadu, — es nenovēlu to nevienam. Dabīgā kārtā es jautāju sev: Vai gan ģenerālsup. tā rīkojies pēc Kristus pavēles?

Tagad es par to lietu domāju citādi.

Tagad es šai pazemojumā redzu Dieva audzināšanu.

Stāv rakstīts: «Kad tu mani pazemo, tad tu mani dari lielu.»

* * *

Spriedumi, ko es saņēmu otro reizi, konsistorijas pārbaudījumu izturot, bija sekoši:

Vācu valodā: labi. Latv. valodā: ļoti labi. Latīņu valodā: ļoti labi. Eksegēzē: labi. Dogmatikā: labi. Morālē: labi. Filozofijā: labi. Homilētikā: ļoti labi. Sprediķi: labi. Vispārīgais spriedums: ļoti labi (egregie).

Otrais gads.

No Rīgas Smiltenē pārbraucis, jutos jau daudz svabādāks. Eksāmena raizes vairs nemocija. No sirds bija novēlusies kā grūta nasta. Tagad varēju bez rūpēm raudzīties nākotnē.

Cik skaista bija dzīve plašā Smiltenes mācītājmuižā!

Kad raudzījos no kandidātu istabas logiem pāri kastaņu un kļavu koku galotnēm uz Smiltenes pusi, — kāds skaists, plašs lauku skats tad atvērās acu priekšā!

Viņpus plavas, pār kuŗu nesās ziedu smarža, pacēlās bērzu birztala. Tā apklāja skatu uz Smiltenes miestu.

Cik daudz reizes pa šo birztalu, vai caur Spreni mēdzu iet uz Smilteni, apmeklēt viesmīlīgo dzejas un mākslas mīļotāju — aptieķnieku Bergmani, jeb arī allažiņ laipno draudzes skolotāju — Dambergi! Saulaini bija tie laiki, ko pavadīju Smiltenē.

Žel tikai, ka mēs tik maz baudām savus saulainos laikus.

Mūsu skats neatdusas uz klātesošo laiku.

Mēs nesakām uz acumirkli, kā Fausts reiz teicis:
«Jel apstājies!»

Mēs raugāties tālēs. Mēs dzīvojam nākamībā.

Tur mēs ceļam savas gaismas pilis. Tā arī mans skats klīda nākamībā. Es raudzījos uz tiem laikiem, kur reiz būšu patstāvīgs mācītājs, kur būs man pašam sava draudze, sava māja, savs dārzs, savi lauki, savi zirgi, sava rīcības brīvība un pār visām lietām savs lielais Dieva valstības darbs. Un te man uzsmaidīja tāda skaista vietīņa kā Āraiži.

Mācītāja muiža atrodas pie skaistā Āraižu ezera, Baznīca arī tuvu ezeram. Visapkārt skaists un auglīgs apgabals. Tuvumā kalnāji. Mācītāju Bērentu, māc. Jendi un mani āraižnieki bija izvēlējušies kandidātos.

Es tur sludināju.

Dabīgā kārtā draudze ievēlēja savu iemīļoto un iecienīto draudzes adjunktū Bērentu. Un draudze nav vīlusies Bērentu ievēlējuma. To mēs tagad zinām.

Bet man šī ziņa, ka vēlēšanās esmu izkritis cauri, bija sāpīga, jo tā ārdīja manas nākamības pilis.

Gadi bija pagājuši, un es kā viesis sludināju bībeles svētkos Āraižu baznīcā.

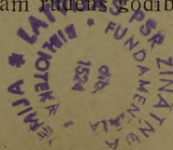
Bet šie gadi nebija paspējuši izdzēst dažas domas, ko biju izteicis sen sen jau atpakaļ savā proves sprediķī. Tās bija līdzībā tērptas domas iz Dieva vārdiem. Vai te nu neizpildījās tie vārdi no pravieša Ezajas 55, 10, 11, 12: «It kā lietūs un sniegs nāk no debesīm un turp neatgriežas, bet slapina zemi un dara to auglīgu un zaļojam, ka tā dod sēklu sējējam un maizi ēdējam, tā pat būs mans vārds, kas iziet no manas mutes: tas neatgriezīsies pie manis tukšs, bet darīs, kas man patīk un izdosies, par ko es to sūtu. Jo ar prieku jūs iziesiet un ar mieru jūs tapsiet vadīti, kalni un pakalni jūs priekšā gaviļēs gaviļēdami, un visi koki laukā plaukšķinās?!...»

Dieva vārds nes augļus, Dieva vārds neatgriežas bez panākumiem, — tādu iespaidu guvu atkal pēc ilga laika, viesodamies Āraižos, ieraudzīdams augļus no pirmā proves sprediķa. Ja aiz kāda sprediķa stāv lūgšanas spēks, tad šāds sprediķis nes un nēsīs augļus.

Tādēļ prieks ir sludināt Dieva vārdu. Prātā nāk dziesma:

Meld.: Mans Dievs, es tevi slavēt sākšu.

«Kāds prieks ir Tavu sēklu kaisīt
 «Un tuviem, tāliem Tavu slavu paust!
 «Kāds prieks ir Tevim ceļu taisīt
 «Un Tavā varā grēku varu lauzt!
 «Kāds prieks ir Tavu mīlestību sveikt
 «Un to ar atjaunotu dzīvi teikt!
 «Gan jūtu dažkārt spēkus līnīstam,
 «Un rokas gurdenas pie sāniem krīt,
 «Kad redzu savu tautu grimstam
 «Un zūdam augstāko, kas sirdī mīt,
 «Bet drīzi dzīvais Kristus mani rod
 «Un atkal jaunu sēklu rokās dod.
 «Tad eju sēt ar jaunu prieku
 «Un neprasu, vai sēkla dīgs un zels.
 «Jo mani pašu, grēcinieku,
 «Viņš vienmēr no jauna augšām ceļ.
 «Bet kāds man prieks būs skatīt mūžībā
 «Šo sēju stāvam rudenī godībā!

Tā paša autora raksti:

- 1) **Dodies uz augšu!**
Sprediķu grāmata visām svētdienām un svētku dienām ar baznīcu gleznām Ls 5.—
- 2) **Pie Bābeles upēm.**
Ainavas iz latvju tautas bēguļošanas laika . Ls 1.—
- 3) **Mācītāji, kas nāvē gāja.**
Ls —.50
- 4) **Dzimtene dārgā.**
I un II daļa Ls —.50
- 5) **Kad dauzās vējš un viļņi.** Ls 1.—
- 6) **Dievs dziesma man!**
Garīgas dzejas Ls —.30
- 7) **Jānis Neulands, tautas mācītājs.**
Ls —.40
- 8) **Tie, kas uzvar.** Ls —.20
- 9) **Gaišās dvēseles.** Ls —.30
- 10) **Ainavas iz senatnes un tagadnes.**
Ls —.40
- 11) **Dvēseles dzimtene.**
Garīgas dzejas J. Ērmaņa un K. Beldava . Ls 3.50

Sagatavošanā:

- 12) „Mani vikāra un adjunkta gadi.“

[0,30]